

TÁRSADALOM
RODALOM, GAZDASÁG
ÉS
SPORT

SZEMLE

VEGYES TARTALMU ILLUSZTRÁLT LAP

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre 10 ft —
Félévre..... 5 «

MEGJELEN
minden hó 10-én és 25-én.

SZERKESZTIK

ZARÁNDY A. GÁSPÁR, GRÓF KREITH BÉLA

Szerkesztőség és kiadóhivatal
BUDAPEST
Lövész-utca 5.

Második évfolyam.

21. szám.

Budapest, 1885. szeptember 25.

Kisnemzeti vonások.

A kis nemzetek, mint a kis városok, birnak egy csomó félszeggel, melyek a nagy nemzetek, illetőleg nagy városok előtt nevetségesek vagy kiállhatatlanok. Elefántta fujják fel a szunyogot, mint exotikus lényt megbámulják s kómikusan utánozzák az idegent, mindig mások dolgaiba ártják magukat, mások háza előtt sepernek s apró eseményeken kérődznek.

Magyarország is (fájdalom!) ilyen kis városhoz hasonló kis nemzet s mindaddig nem lesz komoly szerepe a népek koncert-jében, a míg nem magyarosodik meg az egész ország és a magyar faj nem lesz — szaporább.

A jó előjelek (nem a szaporaságot, hanem a magyarosodást értem) kétségkívül megvannak s az is igaz, hogy, a mily mértékben terjed a magyarosodás, vagyis a mennyire növekedik a tulajdonképi magyar nemzet, oly mértékben utánozza politikai, társadalmi és művészeti életében a nagyobb népek allure-jeit, mint a hogy az emelkedő kis város iparkodik a sokkal nagyobb város nyomában haladni. Mindent elkövetünk, hogy, ha nem is nagy népnek, legalább egy nagy monarchia erősebb felének, a kultúr-népek méltó testvérének tartsanak. Csakhogy nem az a fő, hogy annak tartsanak, hanem, hogy az is legyenünk. Non haberi, sed esse! Ettől pedig még messze vagyunk. A kik a kulisszák mögött vannak, sok mindent látnak, a mit a nagy néző közönség nem vesz észre.

A figyelmes szemlélő az országos kiállítás tartama alatt is följegyezhetett magának néhány oly kisnemzeti vonást, melyek eklatáns nyilvánulására nincs mindig alkalom. Értem azt a fogadtatást, melyben a nálunk megfordult idegenek: a bécsiek, csehek s különösen a francziák és a lengyelek részesültek. Valósággal tótágast állottunk a nagy öröm mián, hogy valahára már Budapesten is megfordulnak idegenek. Valósággal agyonnyomtuk őket szivességünkkel, vendégszeretetünkkel, annyira, hogy nem is volt alkalmuk meggyőződniek, haladunk-e szellemileg, politikailag, társadalmilag; fejlődik-e iparunk, művészetünk, irodalmunk. Szinte úgy tünt fel az az agyonvetés-ítatás, mintha nem is ezt akartuk volna megmutatni vendégeinknek, hanem pusztán az lett volna a célunk, hogy — szószerinti értelemben — *lekenyerezzük* őket, hibáink, fogyatkozásaink iránt elvakítsuk, hogy kedélyes, lelkes, rokonszenves népnek hirdessenek hazájokban.

Ezt a nagy hühót, tömjénezést tehát voltaképp gyöngének az erősebbtől való féltelme okozta. Mint kis nemzet tartottunk tőle, hogy a nagyobbak megítélnek, tehát az volt a taktikánk, hogy elvakítsuk őket

s ne adjunk nekik időt és alkalmat a — kritikára.

A másod- és harmadranga népek eme féltelme természetesen nemzeti és szellemi önállóságuk rovására megy. Nem mernek a maguk lábán járni s idegen társadalmat, idegen erkölcsöket, idegen hibákat, idegen irodalmat és művészetet utánoznak, mint mi magyarok is. Így esik meg aztán, hogy a kis nemzetek, fejlődésük nem lévén természetes, benső lényükből folyó, elsatnyulnak, mint ama növények, melyeket nem nekik való földbe, idegen éghajlat alá ültetnek.

De hagyjuk ezeket a komoly elmélkedéseket. Én most Magyarország néhány apró kisnemzeti fonákságát akarom felsorolni. A napi sajtó, mint a közvélemény kifejezője, legélénkebben illusztrálja e fonákságokat.

Ime egy pár példa. A személyi hírek közt napról-napra olvasható, kik érkeztek Budapestre. Ezek a személyi hírek pedig úgy készülnek, (legalább a kiállítás megnyitáig így volt ez) hogy egy könyomatu ujság kiböngészi az idegenek névsorából a jobb hangzású neveket [főispán, főpap, író, gróf, báró, külföldi tudósok, gyárosok, kereskedők stb.] s elküldi a napilapoknak, melyek azokat hűségesen közlik. Oly nagy dolognak tartja a sajtó, ha egy osztrák Freiherr vagy egy svédországi kereskedő a fővárosba érkezik, hogy szent kötelességének tartja olvasóival ezt tudatni. Viszont, ha egy magyarországi gazdag földhirtokos, prépost vagy nagykereskedő érkezik Budapestre, ezt azért véli szükségesnek a közönségnek hírül hozni, mert úgy okoskodik, hogy mint kis nemzet mindnyájan en famille vagyunk s a ki ezer forint adót fizet, annak nevét okvetlenül tudja az egész ország, mint a hogy egy kis fészekben a kaputos emberek mind ismerik egymást.

Még nevetségesebb a következő példa. Ha Kohn Reginát eljegyzik Schwarz Mór, ezt külföldön legfőleg a hirdetésekben tudhatják meg a jegyesek amaz ismerősei, a kik az esküvőre nem kaptak meghívót. Nálunk az ily világra szóló hymen-hírek a lap ujdonsági rovatában pompáznak. Persze megint ad notam: kis nemzet vagyunk; kell, hogy Kohn Regina k. a.-t és Schwarz Mór urat, a kik Aradon laknak, Pozsonyban is ösmerjék. Familiáris egy élet! Ép így áll a dolog a halálozásokkal. Ha egy reményteljes jogász vagy egy kataszteri becselő biztos meghal, arról az egész országnak, Kárpátoktól Ádriáig értesülnie keli.

A «jelen voltak» kultusza is nagyon tanulságos. Vannak, a kik csak azért járnak esküvőkre, temetésekre, felolvasó ülésekre, hogy a reporterek jóvoltából a «jelen voltak» közé kerüljenek. Nálunk ez is egy

mód, hogy az ember nevét ismertté tegye. S milyen izléstelenül történik a jelen voltak felsorolása! Ha Bécsben kiválóbb egyént temetnek, akkor a lapok felsorolják a temetésen jelen volt nevezetesebb kollégáit, a többiek közül legfőleg a nagyon kiváló egyéniségeket. Ha Budapesten hal meg egy notabilitás, a lapok kötelességszerűleg fölvesznek a jelen voltak közé minden képviselőt, táblai bírót stb., de a kollégát kihagyják, ha nincs ekkora társadalmi állása.

Hát a farsangi «jelen voltak»! A rendes ujságolvasó, akár Kukutyinban lakik, hiány nélkül fel tudja sorolni az összes fővárosi bálozó leányok neveit; mert mindennap, kevés változással ugyanazt a névsort olvassa a komoly, nagy napilapokban. (Csak a Nemzet tesz legujabban dicséretes kivételt.) Emlitem-e, mennyire káros erkölcsi leg is a fiatal leányok e folytonos szereplése a kirakatban! Hány családapa megy tönkre, hogy leánya minden bálon a «jelen voltak» közt lehessen! Hány leányból lesz ily módon hiú, dologtalan, de «széles körök»-ben ismert asszony! Hány!

Még folytathatnám e példákat. A magyar mindent a nyilvánosság elé visz. A reporterek teljes nevüket írják a tűzvészről szóló tudósítás alá, a vezércikknek a legtöbb lapban, szintén névvel jelennek meg, Hazafi Veray Jánossal komoly és éleztlapok egyaránt foglalkoznak, gimnazista gyerkőczök zsongéiról Times-nagyságu lapjaink kritikát írnak, ha egy negyedrangú festő új képet mázol, az összes ujságok hirdetik, ha egy incezi-fincezi dán vagy belga tudós érkezik Budapestre «érdekes külföldi vendég»-ről szól az ének és így tovább a végtelenig.

Nálunk mindent tudni, mindenkit ösmerni kell, mint a nemzetek egy igazi «Krähwinkel» jében. Ugy teszünk, mint az a vidéki öreg asszony, a ki Budapesten ujjal mutatott mindenkire, a kivel találkozott s mindannyiszor megkérdezte ismerősét, a ki kalauzolta: Hogy hívják ezt az urat, vagy ezt az asszonyságot. Azt hitte szegény, Kutya-bagason van, a hol a lakosok mind ösmerik egymást. Annyit azonban be kell vallani, hogy ezek nem importált, hanem eredeti magyar nemzeti speczialitások, mint akár a paprika, csárdás vagy a káromkodás.

Reviczky Gyula.

Fejedelmi írók.

Fejedelmi írók mindig vonzóerőt gyakoroltak az olvasó közönségre, mely tudni szeretné, hogy a földnek legmagasabban álló egyéniségei miképen érzik és fogják fel a közönséges életet, aztán az írott betűben az írónak benső életét, eszmejárását és gondolkodásmódját vélik fölfedezhetni. Első helyet foglal el e tekintetben Viktoria angol királynő, kinek királyi ősei, Nagy Alfréd közmondás-gyűjteményével, I. Jakab skót király «King's Quair»-jével (1400 körül) és

VIII. Henrik egyháztani irataival a keresztény kor első fejedelmi írói voltak. Viktória királynő naplót írt skót utazásaira és férjének sir Theodore Martin által írt életrajza is nagy részben az ő műve. A királynő élénk részt vesz minden irodalmi törekvésben, az irodalomban, költészetben, utleírásban, világ- és kortörténelemben, életrajzban, zene- és műtörténetben. Kiválóan ismeri a francia, olasz, német és természetesen az angol irodalmat. Különösen Charles Dickenst kedveli.

Gyermekei közül néhányan névtelenül próbálkoztak meg a tollal. A nem rég elhunyt Lipót Albany herceg, a műiparról tartott több beszédet nyomtatott ki, melyek nagy tehetségről tanuskodnak; a walesi herceg beszédei is ügyes tollra vallanak. Battenberg Beatrice hercegnő és marquis of Lorne neje, Lujza hercegnő szintén közöltek egyetmást képes folyóiratokban. A walesi hercegnő ez idő szerint a zene történetének népszerű megírásával foglalkozik, a mi különben csak természetes, minthogy az oxfordi egyetem megtette Doctor of Music-ká. Két fia Albert Viktor és György walesi herceg jelenleg a föld körül tett utjakat írják meg.

Viktória királynő mellett első sorban említendő a romániai királyné, született Wied hercegnő, kit Carmen Sylva álnév alatt mindenütt ismernek. II. Pedro braziliai császár tudományos értekezéseket írt, többek közt csillagászatról is; a persa sah utleírásokat tett közzé; Kalakaua király is éppen most foglalkozik utbenyomásainak kiadásával. II. Lipót belga király számos cikket írt Afrika gyarmatosításáról; II. Oszkár svéd és norvég király a Cid-et fordította gyönyörűen svéd nyelvre, azonkívül sok hangulatos költeményt írt.

Ismeretesek Rudolf magyar trónörökösnek természettudományi leírásai, melyek legalább részben nyilvánosságra jutottak, míg nyomtatásban megjelent könyvei csupán legszűkebb köröknek voltak szánva. Mária Valeria királykisasszony ifju kora daczára már több csinos költeményt írt, melyek közül egyet a lapok nem rég közöltek. József főherceg nem csak nagy pártolója a magyar irodalomnak, hanem maga is gyakran forgatja a tollat; cikkeivel sokban járult hozzá a tüzettség fejlesztéséhez Magyarországon, tüzetesen foglalkozik a cigány nyelvvél s néhány év előtt cigány nyelv-tant adott ki. Szalvátor János főherceg a legalaposabb hadászati írók egyike tőle való tovább az Assassino ballet szövege és több csinos keringő. A nem rég elhunyt Frigyes Károly porosz herceg munkatársa volt Brugsch pasa keleti utazásáról írt művének. Vilmos porosz herceg több hadtudományi esszét írt. György porosz hercegtől «Conrad» álnév alatt több, részben francziául írt szindarab jelent meg, melyek még ma tetszenek. Elimar oldenburgi herceg is mint színműíró lépett fel; Károly hessen-philippstali herceg legközelebb egy kötet talányt ad ki. Károly Tivadar bajor herceg több alapos és mély tudományra valló szemgyógyászati cikket írt.

Az orleansi hercegek, Aumale herceg a párisi gróf és Chartres herceg, szintén fejtek ki írói tevékenységet, az első mint szaktudós a hadászati téren, a másik kettő keleti utjáról írt érdekes tudósításokat. A Bonaparte-családból Lucien Bonaparte

herceg, ki Londonban él, mint nyelvbuvár ismeretes. Alaposan érti a khinai, japáni és skót nyelvet, beszél az összes modern nyelveket, köztük a magyart is, érti a tolvajnyelvet is és többek közt Salamon Énekek Énekét furesaság kedvéért a londoni tolvajok nyelvére (patter) fordította. Eugénia volt császárné megírta férjének történetét, ki maga is mint író működött és kinek Julius Caesarja klasszicitás tekintetében párját ritkítja.

A spanyol királyi családból Maria de la Paz infánsnő csinos költeményeket szokott elküldeni. János Albrecht mecklenburgi herceg rövid, de nagyon vonzó indiai és sziami utazási skizzeket írt. Ernő szász-köburg-góthai herceg operáihoz maga írta a szöveget. Eugénia svéd hercegnő, XV. Károly és II. Oszkár királyok nővére sok szép költeményt írt. János szász király (megh. 1873-ban) mint Dante-kutató és Dante fordító vált ki.

Az új csillag.

Az égen csuda történt. Új nap tünt fel hirtelen.

Első hire csak nyolcz nap előtt érkezett hozzánk. A fény hozta el nekünk a világ-egyetemnek oly tájából, mely majdnem végtelen távolságban van tőlünk és még csak azt is alig sejthetjük meg, hogy ez a fény mennyi ideig volt utban. A fény tudvalevőleg egy másodperc alatt negyvenezer mértföldet tesz meg. De minden valószínűség szerint kétezer évre van szüksége, a mig a tejtől hozzánk elhat.

Az Androméda-köd, melyben az új nap feltűnt, szintén oly tejtű mint az, melynek sok millió csillagból álló fényárama elzár bennünket a végtelenségtől. Csakhogy ennél az Androméda ködnél a lencsét messze távolból és a csucsban végződő él felől látjuk. Keskeny fény-sáv ez több mint két fok hosszúsággal, mely mind a két oldalán csucsban végződik és közepe felé mind világosabbá válik. A csillagvizsgálásnak minden kedvelője jól ismeri és azonnal fölleli a menyboltozaton, mert ahoz a két vagy három ködfolthoz tartozik, melyek kedvező körülmények között szabad szemmel is láthatók. Jelenleg az esti órákban az északkeleti égbolton körülbelül az északi csillag magasságában látható. Ott ragyog mint legfeltűnőbb csillagkép a Kasszeopeja az ő W alakjával. Ha ezt a betűt az égboltozaton négy tollvonással írva képzeljük, úgy a harmadik tollvonást abban az irányban a melyben a betű leírása végett vezetjük, hosszabbítsuk meg, és ama két csillag távolságának háromszorosával, melyek a tollvonást határolják. Így eljutunk ahhoz a sajátyszerű ködfolthoz, a távoli tejtűrendszerhez.

Ha már most föltesztük, hogy a fénynek négyezer évre volt szüksége, hogy ami tejtűnk gyűrűjének átmérőjét keresztül fussa, semmi se gátol bennünket annak föltevésében se, hogy ugyanannyi időre lesz szüksége, hogy az Androméda ködfolt egyik végétől a másikig azt a két fok utat megtegyje, a melynek hosszúságában előttünk feltűnik. E szerint tehát az útja ötezer billió mértföld hosszú és a fénynek 92,000 évre lenne szüksége, amíg onnét hozzánk eljut. A fenti föltevések szerint tehát ennyi

év előtt állott be az az esemény, a melyről a következőkben szólni akarunk. Az Androméda ködfoltban, melyet még a mi századunk közepéig föloldhatatlannak vélték, azóta több ezer rendkívül gyenge fénypontcskát fedeztek fel, melyek oly közel szorolnak egymáshoz, hogy csak a legjobb távcsövekkel láthatjuk őket egymástól külön választva, mig a gyengébbekben abban az egyetemes fényben vesznek el, mely az Andromédának mint ködfoltnak ismérve.

Ugy látszik tehát, hogy ama gyenge fénypontok egyike nagyon rövid idő alatt meglehet, alig néhány óra alatt hirtelen fellobbant azzá a rendkívüli fényvel világító csillaggá, mely most vöröses sárga fényével a ködfoltnak majdnem a közepéből ragyog ki. A csillag hatod- vagy heted-rangu, tehát majdnem pusztán szemmel látható, de gyenge kézi távcsövekkel mindenesetre világosan megkülönböztethető a többi ködfolttól. Az új csillag fölfedezője báró Podmaniczky Gézáné, de Hartwig dr. dorpati tanár volt az első, ki az új csillag föltűnését köztudomásra juttatta. Kevés nappal, mielőtt az új csillagot teljes fényében meglátta, még semmi nyoma se volt látható.

Ez valóban oly csuda, melynek szemtanui vagyunk, bár kortársai nem vagyunk s hasonló jelenséget a csillagvizsgálás évkövei egyáltalában nem mutatnak fel. Új csillagok, melyek hirtelen feltűnnek és aztán napokon át tartó fényvesztés után bár ismét eltűnnek a láthatárról, előfordultak már, habár az eféle események is az égboltozat legritkább tüneményei közé tartoznak, a minővel az alatt a negyven évszázad alatt, melyre az emberiségnek visszaemlékezése terjed, alig husszal találkoznak. De hogy egy ködfoltban hirtelen csillag tünt volna föl, az eddig egyáltalán nem fordult elő.

Vagy talán ez a viszony csillag és ködfolt között csak esetleges és sokkal közelebb van hozzánk ez az új csillag, mint a ködfolt és csak véletlenül esik ugyan abba az arcvonalba? Minthogy sem az egyiknek, sem a másiknak távolságáról nem tudunk bizonyosat, ez a lehetőség épenséggel nincs kizárva. De az ily véletlen mellett, a csillagnak a ködfolthoz való szimmetrikai fekvésénél fogva és minthogy a ködfoltnak éppen legközepe fekszik, oly kevés valószínűség szól, hogy bizonytalán sok milliót tehetnének egy ellen, hogy a dolog nem így áll. A kettő között, a ködfolt és az új csillag között belső fizikai összefüggést kell valószínűnek tartanunk. De hogyan magyarázzuk meg ezt a csodát?

Képzeljük magunknak e végből az Androméda-ködfoltot még egyszer úgy, a milyennek a hatalmas esemény előtt látszott. Sok ezer nap szorong a megstürösödött központ körül, miként méhraj a királynő körül a nászkirándulás előtt. És a napraj ép oly bizonytalanul mozog és hemzseg központ körül, mint a méhraj a királynő körül. Mert semmiféle anyag nem nyugodhatik a végtelen világegyetemben és még egyetlen csillagot se találtak nyugvó állapotban. A csillagok nincsenek oda szögezve az ércboltozathoz, mint azt az ókor naiv hite föltelezte; mindegyik csillag zavartalanul folytatja pályafutását és indul ismeretlen rendeltetése elé és kevés évezred múlva nem fognak ráismerni a ma oly jól ismert

csillagképekre, minden mozog és dolgozik a nagy művön. Az Andromeda-ködfoltban se nyugodhatnak azok a fénypontok, melyeket sűrűn egymás mellé szorulva látunk. Különösen itt kell az anyagnak mozogni, mert tudjuk, hogy a természet teremtő ereje ezekben a ködfoltokban állította fel műhelyeit, melyekben a naprendszereket ezerszeresen alkotja. Némelyikük még csak összefüggéstelen, légnemű gázokból áll és gömbalakú bir. Másokba már a mozgás, az anyag élete szállt. A forgás által meglaposodnak és azokká a csillaglencsékékké válnak, melyek közepük felé megsűrűsödnek. Ismét mások sok ezer sűrűbb helyből, melyekkel eredetileg birtak és melyek a közeli és távoli anyagot magukhoz rántották, ugyanannyi napot alkottak, melyek a ködfoltban eloszlanak és összességükben eredeti alakjukat egyelőre megtartják. Kétségkívül a világ képzésnek ebben a stádiumában van az Andromeda-ködfoltnak középső része. Abban az óriási menyei foradalomban, mely sok ezer napot hozott egyszerre a világra, a jó a rosszal, a mulékony a maradandóval jött életre. A napok közös központjuk körül egymást sokszorosán keresztező pályákon forognak és kettő közülük egyszerre irtózatosszerű összekocczantással egymásba ütközik. Miként a vashámorban, mikor a hatalmas vaskalapács egy kemény kőre zuhan, környezete egyszerre neki hevül és köröskörül minden szikrákat vet, a mi az imént még hideg volt, ugyanez a két napgolyónak hirtelen irtózatosszerű összeütközése is mindakettőt oly elképzelhetetlenül izzó állapotba hozza, hogy ezáltal előbbi világító képességűnek százszorosát és ezerszeresét érik el. Egy világégésnek, az ó német költészet és néphit *muspilli*-jének óriási szikráit láttuk a napokban oda tenn felvillani.

Ez az új csillag is úgy fog járni, mint elődjei. Kevés időbe fog kerülni, talán csak néhány hétbe és fénye ismét jelentékenyen apad, színe pedig a sárgásból lassankint a vörösbe fog átmenni. Néhány hónap múlva nyoma is alig lesz.

Egy másik csillagvizsgáló nézete az új égi test alakulásáról a következő:

Az új csillag feltünését csak kétféleképen magyarázhatjuk meg magunknak. Az új csillag vagy nem áll valósággal a ködfoltban, hanem csak a mi álláspontunkról látszik úgy, mintha ott lenne, ami vagy véletlenül mondható, vagy pedig valósággal a nagy gázköd izzó közepén van. Az utóbbi eset nem áll magában a csillagvizsgálás történetében, valamint az sem, hogy az ég valamelyik részén hirtelen új csillag villan fel és ennek ellenkezője, hogy régi csillagok mindinkább vesznek fényüket vagy egészen kialusznak.

Természeti szükség, hogy a napok, mint-hogy égő testek, egykoron kialudjanak. Ezt a folyamatot könnyen elképzelhetjük magunknak. A most még tiszta fényvel világító álló csillagok a hideg világűrben lassankint elvesztik melegüket, fényük mind sápadtabbá lesz, a fehértől különböző fokokon át a vörösig szál le; a most még tüzesen folyó felszínen először apró foltok képződnek, melyek a csillag tengelyforgása mellett a röperő következtében, különösen az egyenlítő körül nagyobbodnak és a csillag gyenge fényváltozásával árulják el magukat; a jobbára vörös fény mindinkább veszít erejéből, míg végre egészen elenyé-

szik, úgy, hogy a belül még izzó tömeget szilárd sötét réteg foglalja körül; de a bezárt izzó tömeg a külső kéreg összehuzódása folytán végre utat tör magának kifelé, elárasztja a réteget és előttünk van egy új álló csillag keletkezésének esete. De a réteget elárasztó izzó tömeg fénye aránylag nem tarthat sokáig, hanem rövid idő múlva elenyészik megint. Ebben az esetben tehát nem új csillag van előttünk, hanem ellenkezőleg nagyon is régi, melynek ismételt fellobbanása éppen a halálküzdelemnek a jele és annál hamarabb szűnik meg álló csillag lenni, mennél gyakrabban ismétlődnek ezek a kitörések.

Föltehető, hogy a világűrben sok millió ilyen kihalt, tehát már nem világító álló csillag van és így az az eset is beállhat, hogy egy ily sötét csillag pályafutásában egy gázködfoltba kerül és ott az őt környező izzó ködanyag által ismét világító csillaggá változik át. A fenti felfogásban a kalocsai érseki csillagvizsgáló is osztozik.

Gothard Jenő, a herényi asztrofizikai obszervatórium igazgatója, az új csillagról a Nemzetben a következőket írja:

A napokban, midőn az új csillagot első ízben figyeltem meg, Konkoly Miklós barátom telefon útján közölt tudósítására, öcsém Gothard István említette, hogy ez nem lehet «nova», miután ő már olvasott valamit felőle. Felhívásomra előkereste a kérdéses művet s nem csekély meglepetéssel olvastam, hogy a «Losonczy Phönix» I. kötetében 109—129 lapokon 1851-ben megjelent, Jókai Mór aranytollából folyó elbeszélésnek úgy czime — «A láthatatlan csillag» — mint tárgya, az Andromeda-köd közepén l'ható — esetleg nem látható — csillag körül fordul meg.

Az elbeszélés kiindulási pontját egy bibliai monda képezi. Saul király összekötötte Asasiellel, «az urnak gonosz szellemével». Jókai egy öreg malayival mondatja el, hogyan mutatta meg Asasiel Saulnak és fiának az Andromeda-ködben levő csillagot s hogyan jósolta meg azok halálát, kik azt nem látták, a végzetes csatában. A malayi hallgatóinak is megmutatja a csillagot s oly körülményesen írja le helyzetét, hogy még akkor is, ha szó szerint ki nem volna írva a szövegben, hogy az Andromeda-köd, könnyű volna azt kitalálni még annak is, ki csak keveset jártas is a csillagok között.

Ha a monda csakugyan benne van a bibliában, úgy az új csillag nem «nova», hanem hosszú periodussal bíró változó csillag — mi mellett az a körülmény, hogy spektruma fényes vonalaktól mentes, folytonos spektrum nyomosan bizonyít — s feltűnése egészen más szempont alatt bírálható meg. Sajnos, hogy eddigi kutatásaim a biblia megfelelő fejezeteiben csak negatív eredményre vezettek, de azért a lehetőség nincsen kizárva, hogy valahol utalás van e csillagra. A biblia szövege oly összefüggéstelen labyrinth, hogy abban laikus eligazodni nem képes. Mindenestre czélszerű volna, ha a dolgot valami bibliai ismerő venné kezébe.

De úgy is érdekes a dolog, ha az csak Jókai élénk fantáziájának szüleménye, mert legritkább véletlen, hogy a költői fikció így nyerjen megvalósulást.

Részemről ezt az esetet tartom a valószínűbbnek.

A követtekben reprodukáljuk az említett novellának azt a részét, melyben a csillag helyzete le van írva.

Az afgánok ellen harczoló angoloknak egy malayi elmondja a Saulról szóló legendát, mely szerint Saul azon fiai, kik a csata előtti napon meglátták a rejtélyes csillagot, másnap a csatában úgy, ahogy Asasiel előre jósolta, elesetek. A bibliában járatos angolok konstatálják, hogy a malayi hiba nélkül mondja el a bibliai neveket. A novella ezek elmondása után így folytatódik:

— Ez a hindu nekem nagyon tudálékosnak látszik, — mormolá félig boszusan intézve szavait Smith.

— Azt nem kell önnek csodálni; egy országban sem foglalkozik annyi ember teozoniával, mint Indiában, Meliah azok közé tartozik, kik ifjabb korukban magasabb tudományos művelésben részesültek.

— Hát te nem vagy e ismerős a csillagzatokkal, Meliah? kérde a malayitól a vén katona; tán ismered azt a csillagot, melyet az ördög mutatott Saulnak, melyet az nem látott?

— Óh igen, felelt komolyan a hindu. Most is ott van az és most is a szerencse-csillaga, és most is meg van az a tulajdonsága, hogy a kik a harcot tul nem élék, nem látják meg.

— Ah ezt mutasd meg nekünk, kiáltának fel tisztjeink tréfás kíváncsisággal. Egy ily csillagot szép volna nem látni.

— Szívesen, felelt komolyan a malayi, álljanak ide mellém.

Körüle álltunk. Az ég tiszta volt, a csillagok szokatlan fényben ragyogtak.

— Látják önök itt a fejünk felett azt a három másodig nagyságu csillagot egy vonalban, délnyugatról északkeletnek fordulva?...

— Azok az Andromeda csillagai, szólt közbe valaki.

— Igen a középső Mirák, a szélső Alamá. . . Alább kelet felé a tejúthoz közelebb látszik az Algol, mely mindig két éjjel homályos. E négy csillag közt van egy homályos ködfolt.

— Azt látjuk, mormogák tisztjeink mind.

— És azon ködfolt közepében van az a csillag, melyet Asasiel mutatott Saulnak.

— Ah, kiáltanak fel társaim, hisz ott semmi sincs. S nevetve fogták körül az indust, Meliah meg akart bennünket tréfálni.

A malayi eltitkolhatlan zavarral fordult hozzájuk: «És senki sem látja azt önök közül?»

— Én látom — szól közbe egy fiatal dragonyos kapitány, kit Drumfieldnek hívtak.

Mindnyáján megdöbbenve néztünk reá.

— Az ördögbe, ne tréfáljatok, lehetetlen azt nem látni — kiálta közbe Smith hevesen. Ott van világosan, és ki nem vak, láthatja.

— Ugy-e ön is látja? kérde Drumfield

— Mi az, mi az? kérdezősködék a fiatal Davidson, ki eddig gondolataiba merülve nem figyelt a beszéd folyamára, s most az élénkebb zajra előjött.

Megmagyarázták neki a helyet, hol a csillagnak látszania kell, s feszült várakozással lesték, mit fog észrevenni.

— Hát természetesen, hogy ott van, egy harmadrendű csillag; de igen könnyen kivehető, éppen a ködfolt közepében.

Most már igazán megzavarodottan tekintünk egymás szeméibe, némelyek elhalaványultak; az mégis különös volt, hogy egy

A MALOM.

és ugyanazt a csillagot három ember lássa és a többi nem.

Még egyszer oda tekintünk, erősen benézve a ködfolt közepébe.

— Valóban ott látszik egy csillag, mondom elbámulva, de rendkívüli homályosan, alig lehet negyedrangú csillag

— Ah, ön nem jól lát, kiáltának rám minden oldalról.

— Ott nincsen semmi, kiáltának egy felől, míg másrésztől azért támadtak rám, mint tudom azt a csillagot homályosnak nézni, mikor az a legszembeötlobb fényes.

Es valóban, a leirt helyen, egy kis, pislogó homályos csillagot láttam.

— Ez összebeszélés! mondák többen. Próbára akarják tenni hitünket. Majd megkérdezzük sir Browdinget, ő nagy asztro-nom, könyv nélkül ismer minden apró mécszet az égen, majd ő meg fogja mondani hogy kell-e azon a helyen csillagnak lenni?

S ezzel többen társaink közül elmentek a colonelhez s kevés idő múlva diadalmas arccal jöttek vissza. A colonel azt mondta: az Andromeda ködfoltjában nincs csillag, nem is volt soha.

Társaink nevettek, bolondoztak, csufolták az öreg malayit, hogy felsült az asztrologiával; mi pedig halványan, ijedve néztünk egymás szeméi közé. Még társaink azt hitték, hogy tréfálunk, mi világosan láttuk a csillagot, Smith, Davidson, és Drumfield, fényesnek, én magam homályosnak.

Az öreg malayi eltűnt körünkől, az örök azt mondták, hogy félre ment egy bokorba, ott lefeküdt és sir.

Két könyv Hugo Viktorról.*

A párisi sajtót nemrég két érdekes könyv hagyta el Hugo Viktorról. Érdekes, mivel az egyik Hugo műveit kritizálja, a másik mivel mélyebb bepillantást enged a költő lelki életébe. Az egyiknek czime csupán «Victor Hugo» s szerzője, a korán elhunyt Paul de Saint-Victor, kinek a «Presse» és a «Moniteur»-ben elszórva megjelent híres kritikái vannak itt egybegyűjtve. A másik könyvet Alfred Asseline, Mme Hugonak egyik rokona írta. Ez a rokonság igazolja a czimet is. «Victor Hugo intime». Szegény Saint-Victort az irodalom tünderei minden javakkal elhalmozták, kivéve azt az egyet, mely egy tökéletes mű befejezéséhez szükséges. E Viktor Hugoról szóló tizenöt cikk, egymás mellé gyűjtve pompás ötven lapot nyújt, elszórt darabok, melyeket a kitérő prózairó megírni igen, de összegyűjteni már nem tudott.

Asseline-nak gyűjteménye, — mert gyűjtemény ez is — Hugo Viktor levelezéseiből, adomáiból tartalmaz néhányat, egy-két kiadatlan levelével a költőnek és aprólékos leírásokat Mme Hugotól; szóval e könyv mély bepillantást enged ama légkörbe, melyben Hernani költője élt. E két munka, különösen egészen véletlenül nagyszerűen egészíti ki egymást, az egyik megmutatva és kommentálva a költő verseinek és regényeinek szépségét — a másik bevezetve minket magának a költőnek dol-

gozó szobájába. Paul de Saint-Viktor egy ódát zeng a 30-as évek bámult mesteréhez, mint a hős generáció túlélt bajnokához, Alfréd Asseline elszórta dokumentumait ama probléma megfejtéséhez; mely titkos okok működtek közre e hatalmas zseni kifejlődéséhez? Hogyan magyarázzuk meg e legyőzhetetlen erőnek és kiapadhatatlan termékenységnek rendellenességét a mi beteges és tökéletlen korszakunkban? Hugo Viktor egyedül áll, mint fényes ellentéte korunk ama számos megfigyelőinek, kik mind pesszimisták. — És miért azok?

Vizsgáljuk csak, hogyan támadtak körülötte pályája kezdetén a kiváló tehetségek és hogyan találjuk hatvan év múlva őt egyedül, ki hivatását betöltötte a nélkül, hogy csak egyszer is elbukott volna. Három versenytársa Alfréd de Musset, Alfréd de Vigny és Lamartine közül a költészetben, az első csak halála után, a legutóbbi években vált Hugo Viktor igazi rivalisává, a második borongás kedély, büszke, komor melankóliába burkolta magát s ép oly egyedül és észrevétlenül halt el, mint «Mózes»-e, mely ideáljának tulhajtott finomsága miatt maradt terméketlen; a harmadik, akár ép oly rossz kezelője volt vagyónának, mint lángeszének, nem váltotta be férfi korában a tehetségéhez kötött várakozásokat. — 1840-ben így ír róla títkára Ch. Alexandre:* «Nem ir már verseket, csak a felesége jótékony intézete számára». És egy sereg nagytehetségű író, a kik felett az élet diadalmaskodott, megtörte őket, ha nem tudta őket kifárasztani, elhasználta őket, ha nem voltak elég erélyesek. Itt van Balsac, kidőlve a fáradságtól ötven éves korában, a miért 1830—48. megírta a «Comédie Humaine»-t, mint egy Herkules, a ki egy nap alatt akarta elvégezni munkáit; ott van Theophil Gautier, ki ujságírásból tengette életét és haldoklott a spleentől, a kényszertárczák írása közben; ott van Auguste Barbier, a ki «Jambes»-jének megjelenése után elnémult mint a templom, melybe beleüt a villám, ott van Sainte-Beuve, a «Joseph Delorme» és a «Volupté» írója, a mint megmagyarázhatatlan okból lemond a költői és regényírói hírnévről, hogy egészen a kritikának éljen. Nincs e jeles írók között egy sem, a kitől joggal nem lehetett volna tökéletesebb munkát várni. Ah! Ha Balsac megírhatta volna a politikai és a katonai élet főbb mozzanatait s különösen az «Austerlitz-i csatát», melyről «Correspondence»-jában beszél! Ha Lamartine megírhatta volna «Pêcheurs»-jeit! Ha Sainte-Beuve bevégezhetné volna, megkezdett munkáját és megalkotja a «modern élet költészetét!»... Hugo ellenben művei teljességében, ama folyamhoz hasonlít, mely folyton növekedve az Oceán felé tör s melynek folyását semminemű szikla se tartóztatja fel. Ugy ment ő az «Ódák» tól a «Keleti regék»-ig (Orientales) a «Keleti regéktől» a «Századok Legendájáig», a «Századok Legendájától» a «Nyomorultakig» mint a Rhône megy Genftől Lyonig s Lyantól délnek, viharosan és óriásilag s valamint a folyam sem érez fáradságot, midőn ily hosszú hömpölygés után a tengerbe szakad, ép úgy nem viselte meg a hatvan és egy-néhány évi küzdelem a könyvek munkását.

Irodalmi rejtély, melyet a pszichológiának, mely a szellem munkájának törvényeit akarja megalkotni, lesz feladata kideríteni, mint a hogy ki fogja deríteni, Shakespeare vighumorának okát, melyet nem tud más-kép megfejteni, mint e szóval: zseni. Mert mások is birtak oly zsenivel, mely őket megölte és minden jelenségnek vannak okai s így a zseni egészségének is.

Ugy látszik azonban, hogy Hugo Viktor esetében különös pszichológiai körülmények forognak fenn. Adomákból tudjuk, hogy az életerő nála fiatalságától fogva erősebb volt, mint bárkinél. Szellemi látásának élessége felülmulta a középszerűt. Ez első erényét különben öröklési hajlamnak kell betudnunk. Fia, egy fiatal katonának és egy ritka testierejű nőnek, a természettől végtelen nagy életerővel lett megáldva. Saint-Viktor könyvének első fejezete, mely a költő fiatalságát írja le, bevezet bennünket abba az életmódba, melyet Hugo kapitány, a császári tiszt vezetett. Mindig készen a nyeregbe ugrani és Európa egyik végétől a másikig nyargalni; kényszerítve a folytonos és megfeszített fizikai szolgálatra, e munkások vagy kidőltek vagy elpusztíthatatlanok voltak s gyermekeik többnyire örökölték ezt az erélyes lángot, mely a folytonos harcban mindig növekedett. Ehez vegyük, hogy Hugo Viktornál a szokások diszciplínája mindig kitűnő volt. Merjük kimondani a szót: életrendje az akkori író nemzedék között egyike volt a legjobbaknak s e polgári életmódban van valami fölemelő, ha tudjuk, hogy a lángeszű írónál abban tisztelet nyilvánult a test iránt, melyet a gondolat szent hajlokának tekintett.

Asseline bevezet bennünket első éveibe a költő háztartásának, mely valóban patriarkális modorban volt tartva. Egyike volt ez amaz egyszerű és becsületes életmódoknak; melyben a városi létet falusi időzés váltotta fel, a nélkül a sok haszontalan kicsapongó kalandok nélkül, melyek annyi művész és író kezdő pályáját jelzik s egyszersmind korai vénségének okozói. Később is, valamint száműzetése alatt Guerneseyben, a pontos és rendszeres szokásoktól soha el nem tért. «Jó példával járt elől; — mondja Asseline — mindenkor ő kelt fel legelőbb, az a néhány ember, a ki kora reggel a tengerparthoz sietett, naponkint láthatta őt hajnali sétája alkalmával; tekintete rémitő távolságot ölelt fel: az ég és a tenger a reggeli ködbe burkoltan, mindig kedvencz látképei köré tartozott s mivel mindig tudott parancsolni inspirációjának, melyet lángelméje rabszolgájának tekintett, nyugodtan ült le munkájához, mint egy gép a megszokott feladathoz s délre már meg volt írva száz sor vers és husz oldal próza, minden igazítás nélkül, sőt gyakran oly hosszú mellékjegyzetekkel, melyek többet tettek ki az oldalnál s akkor az állástól megmeredt tagjait mozgásba hozandó — mivel állva irt és járkálva gondolkozott — sétára indult, hogy felejtse a gondolatokat, melyeknek bucsut mondott a nap hátralevő óráira». Már most nyissuk fel találomra. Balsac «Correspondence»-ait és hasonlitsuk össze e nyugodt vidámságot ama lázas küzdelemmel, mellyel a szegény nagy író, adóságai alatt görnyedve, hogy hitelezőinek eleget tegyen, remekműveit gyártotta: «Este 6—7 óra felé a tyukokkal fekszem

* «Victor Hugo», par Paul de Saint-Victor, I. vol. Lévy. «Victor Hugo intime», par Alfred Asseline, I. vol. Marpon.

* Souvenirs sur Lamartine, par Ch. Alexandre I. vol. Charpentier.

KELLEMETLEN MEGLEPETÉS.

SZÉPIRODALOM.

A két levente.

*Mikor egybejöttek a magyar s a lengyel
S összelelkeztek forró szeretettel,
Könyvek közt ünneplék a testvériséget:
Lelkemben megcsöndült egy régi történet.*

*Két ifju levente élt valahol hajdan,
Társak a gyönyörben, társak vészben-bajban,
Lélekre nemesek és karra erősek,
Hírnek, kincsnek fénye ragyogta be őket.*

*A ki asszony csak volt, mind rájok mosolygott,
Dalait csak róluk zöngötte a dalnok.
Homlokukon kettős koszorút viseltek:
Cser jelente harezot és rózsza szerelmet.*

*És ha olykor-olykor elmerengtek ketten,
Fölépült a jövő büszke képzeletben:
Eljő az idő még, közel is van immár,
Mikor egész világ fekszik lábaiknál.*

*Nincs ember, hatalmas, lenyűgözni őket,
Ereje vész rajtok az irigy időnek,
Övék lesz bizonyjal a világnak trónja...
És a mit ők hittek, ki ne hitte volna!*

*De a napok szálltak, évre gyűltek évek,
Válni kelle egy nap a két leventének,
Ennek utja jobbra, annak utja balra,
Egyik a másiknak még hírét se hallja.*

*S küzdött ki-ki aztán becsülettel, bátran,
Sebet osztva, kapva vérszomju csatákban.
Egyik csonka karral, másik mankón tért meg...
Babér-level írja a hősök sebének.*

*De a csonka hőst hajh, nem mosoly fogadja,
Neve nem zeng többé daliás dalokba,
Kit ő emelt nagyra a földnek porából,
«Takarodj te koldus», üzi el magától.*

*És a két levente, koldus nyomorekok,
Bolygják a világot, buva az árnyékok,
Félve elkerülik kit ösmertek régen,
Hiszen az inségnél nincsen nagyobb szégyen.*

*Sűrű erdő mélyén valamely nap végre
Összejött a multnak két büszke vitéze.
«Nem lehet az ő, nem!» mindkettő kiáltott,
S fölbismerték egymást a régi barátok.*

*A mult büszke álma, eltiint dicsősége
Hímet varrt egy perczre a jelen fölébe,
Azután megindult könnyük patakckba,
S a koldus a koldúst ölelte zokogva.*

Inczédi László.

A kicserélt vőlegény.

(Katona-dolog.)

Alkafalván, a falu déli végén sűrű fenyők között emelkedik a kastély. Valóságos kastély.

Az ősök képei nem kerültek még a padlásra, hanem szép rendben az ebédlőben s a többi lakosztályokban diszitik a falat.

Az utolsó zugtól, a homlokzat czimeréig s a büszke családi jelszóig: «Villámnak is ellenáll sisakunk», minden arra mutat, hogy ennek a családnak, mely hajdan fényes napokat élt itt, a nemes-levelét per esetén

egy régi tisztességes bíróság felállással tisztelte volna meg...

A kastélynak az országuton szolgáló ablakai be vannak függönyözve. A park kapuját idegen nem lépi át s ha átlépné, akkor látná, hogy nem halt ki az élet. Szépen rendezett utak, gondozott lombozatú fák, remek virágok lepnek meg a vendéget, ha ugyan ilyen átlépné az alkafalvi kastély kapuját.

Érdemes lenne a látogatás, de meg van tiltva, hogy idegent beeressenek.

Ugy kívánja ezt az a szép halavány asszony, ki némán járkál a kert utain. Nem az első fiatalság üde virágai nyílnak arcán, hanem egy regényes mult buskomor halványsága...

Hedvignek hívják s utolsó tagja az Alkafalusi családnak. Képtárór, ki arra vigyáz, hogy a pókháló be ne lepje az ősök arczképét s olyan levegő ne jőjjön be az ablakon, a mely ártana ezeknek a megbarnult képeknek...

Bizalmas régi cselédség vette körül, a milyennel a francia nemesség rendelkezett a vendéi harezok idejében... Ezek a kíváncsit visszautasították volna, de abból a négy-ötszáz jámbor tóttól, kik Alkafalván és környékén laktak, sokkal előbb kikerült minden bűn mint az, hogy valaki a földes asszonyra legyen kíváncsi...

Egyet-mást tudott róla elbeszélni a községi plébános bizalmas embereinek. Különösen, ha nem erre a vidékre valók voltak. Nagy titokban, de mégis a világ elé került az, hogy Alkafalussy Hedvig nem leány, de nem is asszony. Vőlegénye eltűnt, mielőtt a nászjé bekövetkezett volna...

Hedvig még menyasszony korában lett özvegy. Özvegységének egy kiszakított naplólapja az a halványság, mely szép arcát különösen érdekessé teszi...

Fekete ruhában jár folytonosan! Fekete szeméit leszegezi a földre, mintha ott keresné annak a történetnek a végét, a melyet el nem kezdett.

Egy árnyékokat látott oldalánál, egy árnyékokat látott mindenütt. Ezzel társalgott s ez társalgott vele. Képzeletében ott élt mellette férje. Mindenesetre egy minta férj. Tíz évig tökéletesítette, a mi ma rossz volt benne, azt holnap letörölte.

Két személyre terítették, két személyre rendezték be a szobákat. A képzelt férj éji asztalán szintén meggyújtották a gyertyát s ez egész éjjel égett.

Saját maga feslette le Hedvig. Szép huszártiszt gyönyörű szabásu arcczal. Alig tizenhét éves. Ezred-bébé, a kit szeretnének haza küldeni, ha valami baj van...

A képzelt férj nem ez volt. Sokszor elájult Hedvig, ha a képre tekintett. A vonásokból más százféle vonás, egy arczból száz más arcz tolakodott feléje és mikor ráismert arra az egy arczra, eltakarta tenyerével szemét s oly erővel szoritotta szeméire, mintha tenyere börtön ajtó lett volna s az arcz egy rab, a kit éjen szeméi legsötétebb fenekére akart volna rejteni, de az alak elszabadult s ott tánczolt előtte lidércztánczot, mind addig, míg kimerülve ruhástól el nem aludt...

Reggelre ébredve az álomtól megenyhült. A tejarczu ezred-bébé volt vőlegénye álmában s a mit álmodott, azt naplóba írta le...

Azután sietett a kertbe s ápolta azokat a virágokat, melyeket ő szeretett; majd

le — írja Balsac. — Felköltetem magamat reggeli egy órakor és dolgozom nyolczig; ekkor alszom másfél órát s miután egy csésze fekete kávé magamhoz vettem, újból beleülök a járomba s dolgozom dél utáni négy óráig; ekkor fogadok, fürdöm, egyet sétálok, ebédelek és ebéd után lefekszem». Matematikai számítás szerint követni kell a halálnak és a fájdalomnak az ilyen életmódot, valamint hogy élet és öröm követi azt, a melyet Hugo folytatott. De megirhatta volna-e Balsac más körülmények között «Comédie humaine»-jét?

Különben is a produkezióknak a fizikai törvényekkel való ily okos összeegyeztetése nem lett volna elegendő arra, hogy az író életerejét folytonos egyensúlyban tartsa, ha az ő munkája egy belső uzsorának eszköze lett volna. Mert vannak írásmódok, melyek már magában véve megtámadják az idegzetet és lassu méreg gyanánt ölnek. Így pl. Heine költészetének, előbb-utóbb meg kellett ölni emberét. Ki olvasta az «Intermezzót» vagy a «Nordsee»-t a nélkül, hogy ne jutott volna eszébe, hogy magát a képzelet ily mérvű érzékenységének átengedni, magát ennyire a fájdalom karjaiba vetni és exaltálni, annyi mint: meghalni akarni.

Musset Alfréd, híres verseiben a pelikánhoz hasonlította az író, ama legendai madárhoz, a ki saját szívért tépi szíjjel, hogy gyermekeinek eledelt adhasson. Ez áll az egészen alanyi írókra, de nem áll ama nagy írókra, a kik tárgyias műveket teremtenek, a vagyis a kik, hogy a teknikus kifejezéssel éljek: objektív írók. Hugo Viktor, természeténél fogva, ez utóbbiakhoz tartozott, a minek bizonyossága az, hogy ő nem érezte annyira szükségét annak, hogy saját érzelmeit fejezze ki, mint azokat, melyek korának levegőjében voltak. Ő izlésénél fogva és minden erőszak nélkül volt kortársai szellemének és az általános érzületnek szócsöve.

Ezen a lanton suhant végig a keresztény királyság fuvalma 1820-ban, majd később a napoleoni korszak, még később a forradalmi eszmék szele. «Esztelen az — mondá a költő, a «Contemplations» előszavában — a ki azt hiszi, hogy én nem vagyok te». Midőn megszűnt lenni az éles kürt, a melyen a közönség lélekezete volt hallható, drámáiban személytelenítette magát, lefordítván a puritán jellemeket Cromwell, a spanyol jellemeket V. Károly s a németeket a Burgravok idejéből. — Alanyi versei egyszerű érzelmeket fejeznek ki s a természetet vagy a családot dicsőítik. Egyik se fejezi ki azt a fájdalmas önkínzást, a belső seb amaz élesztését, a beteges álmok utáni ama törekvést, mely különösen Heinében nyilatkozik, továbbá Shelley-ban, Baudelaire-ban és saját lángeszének minden martinjában. Hugo vezette műveit, a helyett, hogy azok által magát elragadtatni engedte volna. Ez által vesztett néhány tulajdonságot, de nyert általa másokat. Ő nem mulja felül a nagy elegistákat, de eléri a legnagyobb epikusokat.

E nyolczvannégy éves író az volt Franciaországban, a mi Tennyson Angliának: a modern zseni egy szép jelenete, a ki, valamint Titian és Michel Angelo, szellemük integritásával léptek át az öreg korba, a nélkül, hogy náluk a gondolat betegséggé fajult volna.

R. J.

eldobva kis ásóját vagy kapáját, tépte azokat a virágokat, melyekről azt hitte, hogy a képzelt vőlegény kedvenc virágai. Ha a képzelt vőlegény arcza annyira üldözötte, hogy nyugalmaát veszti, nyergeltetett s kertjében két három órát lovagolt. A lovaglás megölte benne a kinzó szellemet s újra leült naplójához s irt arról az életről, a melyet lelke másik felével élt, a ki bizonyára el fog jönni...

Ha tudta volna, hogy az a tejarczu tizenhét éves *regiments-bébé* az ezred legelső csábitója, ki a női szívet, míg tette, nem becülte többre, mint a kaczerdő egyszer már felöltött tarlatán ruháját...

Megtudta és... nem repedt meg a szíve.

A dolog így történt...

Egy kocsis feldölt kastélya előtt. Mig a kocsis a lovak és kocsis rendbehozásával foglalkozott, az alatt a kocsis gazdája, egy még javabeli huszár alezredes, bátran belépett a kastély kapuján s egy pillanat alatt szemközt állt a kastély urnőjével.

Mind a kettőjökön látszott, hogy nem számítottak erre a találkozásra.

Valami delejes varázs leszegezte Hedviget s nem tudott ellentállni, hogy ne fogadja kellő nyájassággal a bánatos arczu alezredes köszönését.

— Déres Albert vagyok s egy szerencsétlen baleset miatt vesztegelnem kell itt. Azt hívém, a kastély lakatlan. Nem örömet zavarom meg a mások nyugalmaát...

A hangban annyi részvétet érdemlő bánat csengett, hegy Hedvig szívet egészen elfogta s barátságosan kérte az alezredest, foglaljon mellette helyet egy kerti padon.

— Az én kis kuriám is körülbelül ezt a képet mutatja, a melyet nagyságod kastélya. Kivülről a lakatlant mutatja, míg belülről lakályos. Igaz, hogy egyedül élek benne, de képzeletben van társaságom.

Hedvig kíváncsian fordult az alezredes felé.

— Igenis nagyságos asszonyom, nekem van társaságom. Lehetetlen el nem mondanom, annyi hasonlót látok, a mi az én helyzetemre emlékeztet...

Hedvig közelebb ült az alezredeshez.

— Ne tartson fecsegőnek, ha egy pillanatnyi rokonszenv hatása alatt multammal leszek terhére. Arcza egy nőre emlékeztet, kit életemben csak egyszer láttam és mégis mindig látom.

Hedvig nagy szeméit mereven irányozta az alezredesre.

— Volt nekem egy öcsém; hadnagy volt, mikor én kapitány voltam. Az ezred kedvence, alig tizenhét éves, szép, ártatlan tejarczu gyermek volt. Sokszor tett nagy lovaglásokat s ilyenkor mindig igen jó kedvvel tért vissza. Elárulta nekem, hogy szerelmes. Megmondta nevét annak, kit szeretett-

— Hogy hívták? — kérdé az Alkafalussyak képtáróra.

— Hedvignek...

— Tovább, alezredes ur, tovább.

— Egy napon öcsém így szólt hozzám: «Kedves Algernon! Te igen jó fiu vagy. Én belekeveredtem egy regénybe. Nekem, ha most lóra ülnék, tizenkét órát lovagolva el kellene érnem a mesgyéri kápolnához: ott menyasszonyom vár. Nem fogok vele megesküdni; fiatal vagyok, azután meg tudod, hogy ez a tábornokné, a szép Brunhild átkozottul a körmei között tart; kép-

telen vagyok szabadulni; de nem is ohajtok. Menj, lovagolj oda és egyenlitsd ki a dolgot; ha én ma a tábornokné estélyére el nem mennék, a legszerencsétlenebb ember volnék...

És mit tett ön?

— En, asszonyom?

— Igen.

— Lóra ültem s ellovagoltam a mesgyéri kápolnához. Vad éjszaka volt, mire oda értem. Gondolkozni elég időm volt. Meg kell mentenem semmirevaló öcsémet, ki egy ártatlan leányt egy örvény szélére hozott. El fog-e fogadni az engem, a már meg lett férfiut öcsém helyett.

— Így gondolkozott ön?

— Ugy van asszonyom; de hallgasson tovább. A kápolnába beléptem; gyengén volt világítva. Egy pap szólalt meg. Gyorsan hadnagy ur, menyasszonya elájult. Üldöznek. A két tanu nem ismeri nyelvünket.

— Tovább, tovább...

— Ajult menyasszonyt tartott karjai között egy vén asszony. Ördögi gondolat kapott meg. Oda álltam a menyasszony mellé és elmondtam az esküformát. Ugy-e furcsa történet! Az eskü után lóra ültem. Hallottam utánam a zajt; menyasszonyom atyja ért a kápolnához.

— Többet nem tud ön?

— Nem.

— Tudja meg. A menyasszony én voltam, ki tiz évig élek a vőlegény-csere miatt özvegyiségben; várok, napról napra, hogy mikor jön meg férjem; kinezott a képzelt férj arcza, mert egy percze láthattam önt, mikor fölcseréltem... De mi lett az én igazi vőlegényemből?

— A tábornok rajta kapta, hogy nejének komolyan udvarol s egy párbajban meglötte.

Ez a vége annak a regénynek, a melybe én elég meggondolatlan voltam bemenni.

— Oh, korántsem ez. Én vártam a vőlegényre és nem érkezett meg tiz évig. Ma itt van és úgy látom, hogy a «képzelt férj» az igazi férj. Két személyre van terítve. Nyujtsa karját, kedves Algernon.

A cselédek összefutottak. Hedvig boldogan kiáltott fel: Megjött a *nagyságos ur*.

A társaságban sokat beszéltek a kicserélt vőlegényről, ki nászát az esküvéstől tiz évre tartotta meg.

Erdélyi Gyula.

Párisi jegyzetek.

A családélet lazasága egyik főoka a francia szocialistaságának. A családi tüzhelynél nem találja, a mit keres (a család organizációjánál fogva nehezen is találhatja), és így a társaséletben talál kárpótlást. És ezt aztán a legmagasabb fokra is fejlesztette ki. A társaságok legkellemebbje, nincs a világon párja: a legfinomabb, a legszellemesebb, a legmagasabb fokán van a kulturának és a legnemzetiebb. És ez utóbbi szó sokat megmagyaráz, megvilágítja még azt is, a min különben esodálkozunk kellene: azt, hogy a meglehetősen könnyű erkölcsök mellett is hatalmat képez, mert e társaság Franciaország. A mit e társaság el nem ismer, az

nem nyom semmit. Ez a világ sohasem utánozta sem az angolt, se a németet, se a spanyolt, e világ emberei nem törekedtek idegen nyelvek törésére, nem arra, hogy idegen szavaknak nyelvükbe való keverése által zamato-abbá tegyék nyelvüket. Sőt inkább igyekeztek a francia nyelvet művelni, finomítani. A XVII. és XVIII. századok párisi szalónjai megteremtették ama kor irodalmi nyelvét, az által, hogy az új szavak e szalónokból eredtek, az által, hogy az új mondatszerkezeteket itt hozták létre, itt teremtették meg s *Racine*, *Mariveaux* és *Molière* aztán darabjaikba átvitték. Ama század irodalmáról mindig el fog kellene ismernünk, hogy iróinak nyelve a legmagasabb fokon áll. Meg lehet, hogy lesz egy kor, a melyben *Racine* jellemeit hamisaknak és bonyodalmaikat helyteleneknek fogják tartani, de nem lesz sohasem oly kor, a mely el nem ismerné, hogy a francia nép retorikai tökélyét ez időben érte el. És ezt mindenesetre ez idők társaságának lehet köszönni. Ez egyuttal aztán megmutatja, hogy milyen szerepet játszik a francia társaság a tudományok és művészetek birodalmában.

E társaság még akkor is, midőn legexkluzívabb volt, meghajlott az ész, a tehetőség előtt. Sehol se volt ez meg annyira, mint itt. Sehol se volt meg a «Noblesse de la robe», csak az ancien regime társaságában. Nálunk — és ez dicséretünkre legyen mondva — e században szintén meghonosult némileg ez intézmény.

Az ancien regime társasága mindig nagy elismeréssel volt az akkor élő irók iránt. Még egy *Voltaire*-t és *Rousseau*-t is bálványoztak. (Daczára, hogy e két iró eszméivel természetszerűleg csak kevesen értettek egyet.)

És az irók és művészek iránti eme rajongás még most is megvan a francia társaságban és ennek főoka a *francia asszony*. A francia asszony szellemesebb minden más asszonynál; szellemével dominálja, összetartja körét, kiegyenliti a különböző társaságok egyénei között levő differenciákat, vezeti a társalgást, megszelidíti a sokszor felingerült kedélyeket az által, hogy mindenkinek tud valami kellemeset mondani. Röviden, szellemével (mely talán nem elég mély arra, hogy mindent megértsen és így rendesen csak a felületen marad) kiegyenliti, harmonizálja az ellentéteket az által, hogy simul mindenkihez. Persze ez a fényes tulajdona sokszor sok lényeges dolog hiányát leplezi; néha leplezi a szívet, a kedélyt, a melyből egy francia asszonynak rendesen kevesebb van, mint egy német, angol vagy magyar asszonynak, gyakran pedig még a valódi értelem hiányát is fűdi. De hát e két dolog nem okvetlenül szükséges azok, hogy egy asszony tündököljön és szellemes legyen. E hiányok inkább a családi körben tűnnek fel. E család azonban nem eleme a párisi asszonynak; jobban érzi magát szalónjában, a «bois»-ban, a champs elysées-ken, mint házi tüzhelyénél. Midőn a párisi asszonyról beszélek, akkor a «tout Paris» asszonyát értem. Ki kell vennem ez általános osztályozásból a *legitimistákat*, ez erkölcsire nézve katolikus angol társaságot, mely önmagát már ugyanis rég kivette és többé-kevésbbé khinai falakkal vette körül, a mi, valljuk be őszintén, nem egy dologban előnyére

vált. Erről a világról igen szavahihető helyen egyszer azt hallottam mondani, hogy mostanában csak egy asszonya vétkezett volna közülük.

És én nagyon hiszem.

Persze, így aztán a legitimista szalónokról külön kell megemlékezni. Lássunk csak egy pár intérier-t.

Egy estély. Aranykeretes fehér falak. Óriási fehér kandallók, nagy XIII. Lajos stíljében tartott butorok, egy pár aranyozott asztal, a vestibule falain ősök képei, mosolygó marquise-ok szépség fastromokkal képtükön, fehér parókás maréchalok, finom arczéltü abbé-k.

Az első szalónban a fiatal leányok és urak ülnek tiszteletteljes távolon egymástól, halkán társalognak, de nem azért, hogy ott a másik szobában az öregek meg ne hallják.

A leányok homlokán oly jól áll a fehér gyöngyvirág, de még jobban az egyszerű ártatlan mosoly; olyan fehér, olyan tiszta itt minden.

A leányok mellett fiatal emberek, többnyire katona tiszték. Egy darabig társalognak, aztán egy fiatal leány a zongorához ül és egy polkát játszik, a melyre a többiek jó kedvvel járják... a zene hangjára a másik szobából azok a tisztességes asszonyok egymásután jönnek ki, mellettük öreg tábornokok, egy pár képviselő.

Olyan nyugodt, egyszerű itt minden, a bölcsőtől a koporsóig mindent a szeretet aranyoz meg, mindent az melegít. Szeretetért élnek, szeretettel élnek és annak áldozni is tudnak. S ezzel az a végtelenül nemes vallási gyakorlat, a mely tisztaságánál fogva közel áll az első keresztények vallásához. Mi mindenről beszél az, midőn a világ egy része nagypénteken elmege a «petites soeurs des pauvres» klastromába, a hol az öreg, gyámoltalan férfiakat és asszonyokat ápolják a jó nénék és ott Franciaország első neveit viselő urak és hölgyek letérdelnek azok előtt és megmosásuk fáradt, megtört lábait, aztán pedig az ebédnél felszolgálnak nekik. Az is jellemző, hogy a legjobb szerzetesek és apácák e társaságból kerülnek ki.

Egy jelenetet sohase fogok elfelejteni. Egy tavaszi délelőtt volt; a madarak csiripeltek, boldogan repülve ágról-ágra, a gesztenyefák most kezdtek zöldülni. Minden élt és minden az élet boldogságáról beszélt.

Egy zárda temploma előtt mentem el. Mi történt itt? A szűk utcaza telve volt fényes fogatokkal, egymásután szálltak ki a tavasziasan öltözött hölgyek a kocsikból. A sok selyem és bársony úgy eltűnt a templom komor falától. A templom mindkét ajtaja ki volt tárva. A padokban nagy tömeg ember többnyire a legitimista körökből. Tizenegy órát ütött. Az orgonán felhangzott Mendelsohn nászindulója, tehát esküvő lesz itt. Most vagy hét nyolcz fényes equipage vonult fel a templom elé. Fényes berruhás inasok, kocsisok. Az ajtón egy fehér selyem ruhás, fehér mirtus virágos leány lépett be. Nyakán és hosszú fűrtökben vállaira omló szőke haján családjának sok százezeret érő gyémántjai csillogtak-villogtak a félhomályban. Csipkefátyolát két parókás apród vitte. (Családjának legifjabb tagjai). Hogy ragyogtak a boldogságtól sötétké szemei! Egyenesen maga elé nézve ment az oltár felé. Utána nyolcz

rózsaszinbe öltözött leány lépdelt. Azután a zokogó szülők. Ugyan hol a vőlegény? Az orgona mindig erősebben és erősebben szólt, mintha egy egész élet boldogságát akarta volna viszhangozni, beszélt szere-

Aztán a párisi érsek csendes misét mondott... ite, missa est... megáldotta a gyémántos aranyhaju, rózsásfejűt, kit az áldás után két néne kivezetett a sekrestyébe, a honnan pár perc múlva vissza-

A TÁJ.

lemről, beszélt a napsugaras fényes napokról, elmondta a családi élet boldogságát, beszélt mindarról, a mi él, szeret, virágozik és remél... Most a fehér ruhás, fehérvirágos leány leborult az oltár előtt, az orgona elhallgatott.

tért, kopaszra nyirt fejjel, fehér darócruhában, mezitláb. Ezentúl egy czella mezeten fala lesz rá nézve a világ. Fehér teste deszka pallón fogja a fiatal leányok álmát aludni. Fehér kezeivel fogja önmaga súrolni czelláját, nem látja soha többé Pá-

rist, a boldog, a fényes Páris; szüleivel egy évben egyszer találkoznak, de akkor is csak keresztül a vasrostélyon, a mely a többi világtól és annak reményeitől elválasztja; szeretnie majd csak már Jézust

ki az életbe, a melegítő, az éltető nap-sugárja!

Egy legitimista politikai szalónban. Nagy egyszerűség, csupa régi butor, az egész lakáson régies báj ömlik el. A szalón-

mind hallgattak; — egy pillanatnyi csend uralkodott.

De szemeik annyiról beszéltek s ha az ajk nem is mondott semmit, egymásra nézve megértették egymást.

Aztán egyet gondolva odarohantak ahoz, a ki az előbb beszélt, megragadták kezét, mind egyszerre akarta volna elmondani azt, a mit érzett; de egyik se mondott semmit; pedig a lég telve volt azzal, a mit a szónok mondott nekik és telve azzal, a mit gondoltak s a mit éreztek.

Egy pillanatnyi csend... s azt is elnyomta a boulevardokról idehallatszósó mindennapi élet zaja.

Egy bonapartista-szalónban. Már a kábitó illatu lépcsőház aljára is lehallatszósó a háziasszony kacagása. Ott áll a szalón közepén, a kandalló előtt, hódítóan mosolyog és egész lelkével egész testével törekszik, hogy annak az egy pár előtte ácsorgó fekete frakkosnak a fejét tökéletesen elforgassa, a politikáról beszél nekik s e mellett fehér toll-legyezőjével közel jár a reáhajló urak arczához, kik kerekre nyitott orrlyukakon szívják be a legyező és a fehér nyak-irizs-illatát.

A háziasszony felül lehet a negyvenen, aranszőke (festett) haja élesen élít fekete (festett) szemöldökétől, épen, mint fehér selyem ruhája negyvenéves ártatlanságától.

De hát ez a világ a végletek világa. Szeretik mindazt, a mi bizarr; ezt különben már a szalón berendezéséről is látni; a falakat gobelin-ek fűdik, az egyik fal aranykeretében nagy üvegtábla, a melyen keresztül a karmazsinveres bársonyfalu és halványzott selyem butoru, boudoir-ba látni. A szalón sarkában kínai bálvány áll; kezében villanylámpát tart, a melynek fénye azonban (csak úgy, mint a többi lámpáké) halványkék lámpa-ellenzővel van fékezve. Ez a félvilágosságok birodalma; a hol az ötvenéves asszonyok még tetszeni akarnak, ott a lámpák nem világítanak, ott *csalnak*.

Most a szalón egyik sarkából egy fiatal asszony emelkedik fel, legyezőjével egyet huzva vállára egy villogó szemű fiatal embernek, a ki, tán hogy előbbi vétkéért bocsánatot nyerjen, hátulról lopva (senkise láthatta; egy japán ellenző elfűdte őket a szalón többi részétől) egy csókot nyomott a fekete hajú, fehér keblű, sötétveres bársonyruhás asszony vállára, ki halkán csak ezt sugá fülébe: «impertinent» s aztán karját a fiatal uracsóba fűtve, kilépett a paravant elé és belévegyült az előtte csacsogó csoportba. Itt a házi kisasszony igyekezett feltűnni egy pár barátnéjával egyetemben, de nem sikerült nekik. Hiszen még csak fiatal leányok, e világban negatív szerep jutott nekik. Elefántjaik mamáiknak, kiknek szükségük van rájuk. A házi kisasszony egész tehetségével igyekszik e csomó elhagyott leányt felvidítani azzal, hogy egy hires színésznő mozdulatait karrikirozza és ez fényesen sikerül neki; pedig tán inkább sirni volna kedvük, midőn látják, hogy jó, gondos mamáik az összes fiatal embereket lefoglalták.

Hogy vágnak már e leányok férjhez menni! Hogy vágnak már arra, midőn majd ők is a szalón másik oldalán a fiatal emberekkel mulathatnak, talán egy csunya öreg köszvényes férjjel hátuk mögött.

Most mindnyájan unatkozva leülnek egy cellista mellé, kérve őt, hogy játszó vala-

lehet; minden véges vágyának félbe kell szakadnia, hogy minden, minden, egyben a végtelenben olvadjon össze... Ez alatt az orgona ismét rázendített a nászindulót, a katonák sirva bucsuztak, a kíváncsiak pedig fényes tarka ruháikban kifelé tolongottak,

ban egy pár régi nagy karosszék és pamlag.

A szalónban néhány hölgy az «association»-ból és egy pár konzervatív képviselő.

A kandalló előtt a párt egyik vezére elvégezte beszédét; úgy látszik, hatott;

mit; őt kell végig hallgatniok . . . unalom, halálos unalom:

A tulsarkon pedig csak susognak; — oly jó szerelemről beszélni zenekíséret mellett.

Amott három asszony egy sápadt fehér gardéniás fiatal embert vesz körül, ő az idei «fleur de chic», őt utánozzák a többi fiatal emberek mind írásban, mind beszédben: — ruhában evésben, még a szerelemben is.

Három erősen kivágott ruhadereku asszony veszi körül, azt hiszem, szét fogják tépni.

Az a veres bársonyruhá fiatal asszony pedig bámulójával megint eltűnt a japán spanyolfal mögött és azt hiszem, ott kezdik el, a hol az elébb elhagyták.

A háziasszony pedig két barátjával ismét politizálni kezd, néha mélyen belenézve az egyik férfi szemébe.

A leányok körben ülnek a kínai bálvány előtt, néha nagyokat ásítva. A férjek előbujtak a dohányzóból s most annak ajtaján előkandikálnak; (a cello játzó iránti udvariasságból?) Azt hiszem, néha-néha egy nagyot mondanak az időjárásról. A virtuóz pedig elforgatott szemekkel Liszt «Cantique d'amour»-ját játssza, a melyen néha keresztül tör egy-egy élesebb nevetés.

Ez is élet!

Fogadás és bál a köztársasági elnöknel. Már a Champs Elyssées-ken megakadt a kocsi közlekedés. Hosszu kocsi sor; se hossza se vége. Végre nagy nehezen azután hogy a kocsiban két óráig várakozott az ember — megérkezik.

Azt tán nem is kell mondanom, hogy a legkatolikusabb állam feje első bálját a böjt első csütörtökjén tartja.

Hiszen ez oly jó hatással lesz a népre! Mindenfelé gobelin-ek, gyönyörű régi butorok, porcellánok, mindezt még III. Napoleon rendezte be és neki volt izlése. Azóta aztán egyet-mást raktak be néhány modern izléstelenséget a mai régime nyé szerint. Az elnök éppen most mondja ez este hatszázadik bókját, a háta mögött egy csomó hölgy üldögél, neje, leánya, a miniszternek, az államtitkárok nejei és így tovább hierarkikus rendben. A hölgyek vagy végtelen tarkán a szivárvány minden színeibe vannak öltözve, vagy pedig úgy, mintha most oldozták volna le konyhakötényeiket.

Pedig nem most oldozták — habár mind leoldozták egyszer. Ezt nem azért mondom, mintha e családi erény iránt nem lenne fogékonyságom, csak azért, mert ez a mostani tény bánt egy kissé.

Menjünk tovább. Ez itt a táncsterem. Elöl egy fizetett tánczos tánczol, ma az Elyssées Nationale-ban, holnap az Elyssées Montmartre-on — varietas delectat. Végre ez is valami! Legalább lát az ember valahol egy kis érzéket az egyenlőség iránt.

Itt irtóztató a hőség; alig lehet kiállani, menjünk egy teremmel tovább, talán az étterembe. Ugyan jó helyre jutottunk, ez a legtelibb. S míg a szalónokban legalább esendesen, úgy a hogy meg lehet lenni, addig itt egy csésze teáért életveszélyben forog az ember.

Bum — most valakit odadobtak egy tükrök elé; fájdalmas arcot vág, de azt a süteményt, a melyet kezében tart, nem ereszt el egy világért sem; úgy szorongatja, mintha egész élet boldogsága ettől függne — talán csak ezért jött ide!

A bufftthez nincs messze a diplomacziái szalón, illetve az a szalón, a hol a köztársaság elnöke a diplomatakat és a többi kitünőségeket ingyen (!) kiállítja. Mert valóban ez hamisítatlan, valóságos kiállítás. Egy nagy terem négy ajtóval; két ajtón a diplomataknak lesznek bebocsátva, a másik két ajtón pedig a publikumot eresztik keresztül, hogy megbámulja a megbámulandókat, hogy azonban be ne hatolhasson a szalónba, egy sor szék választja el a misera plebs proceszioját a kiválasztottaktól. Az egészenk ily szépen való rendezése nagy izlésre mutat és nagyban emlékeztet a boldogult Fáraók udvari ünnepélyeire (Kr. sz. e. 3000.)

Persze csak mindig és mindenben «Liberté, égalité, fraternité!»

Egy szellemes asszonynál. Minden zugnak, minden butornak, minden szegnek a háziasszony szellemességét kell hirdetni.

Minden a legzseniálisabban van odavetve; (hogyne, hisz úgy czirkalmazták ki) a képek, a falon bársony drapériák mögé vannak bujtatva, honnan sokszor éppen csak a festő aláírása látszik ki. (Tán ez elég.) Pendatok az egész lakásban nem találhatók; ha az egyik függöny aranysárga, akkor a másiknak szükségképen halvány rózsaszíntinek kell lenni, ha a szalón egyik oldalon nagy sèvres-i tál van felakasztva, akkor a másik oldalát természetesen egy indiánus dobverő fogja diszíteni.

Egy éltén át rögeszméje madame X-nek, hogy szalónja a legbizarrabb emberek és a legexcentrikusabb butordarabok tárháza legyen és ez sikerült is neki.

Már maga az előszoba is «eredeti». Egy nagy kínai kávésteremszerű alkotmány, a mely meg van ugyan világítva, de hogy honnan, ez a madame X. titkai közé tartozik.

Egy parókás inas nagy hajlongások között fogad minket, azután meghuz egy veres zsinórt és az előcsarnok fala megnyílik: az első szalónban vagyunk. Arany csillárok, velencei, tükrök, rózsaszínű selyem kerevettek, párduezbőrök, régi olasz gitárok, gyilkok, indiai szőnyegek, kitömött saskeselyük és — a háziasszony.

«Oh, monsieur que vous êtes aimable d'avoir eu la bonté de penser à moi» egy shake haud, (ezt meg Angliából hozta magával) az ember karjába fonja a magát és oda vezeti ahoz a hölgyhez, a ki még árván van.

Nem láttuk soha sem előbb egymást, egymásra nézünk, látom, hogy nem rézbőrű valószínűleg ő is ugyanezeket a tapasztalatot tette — monsieur — madame — ekkor már a háziasszony rég távol volt tőlünk, persze megfedekezve róla, hogy jó lesz e pár embert utbaigazítani egy kissé, hogy tudjuk, miről lehet majd beszélünk. Hátha a comte de Paris-ról beszélek majd vele — de ha köztársasági?! talán majd Bouquerrau-t fogom neki dicsérni, mint a század festészeti csillagát, de hátha realista?

Egek, segítsetek!

Végre aztán a hölgy is megunt a hosszú hallgatást és a concours hypique-ről kezd velem beszélni. Na, most már jól vagyunk. A lovakról könnyű volt Racine-ra és Racine-ról az Edenthéatre-ra jutnunk.

Ez alatt a vendégek is lassan összegyülekeztek. Mindenkihez van valami kellemes szava a háziasszonynak. Ennek a hű, de

évei számánál fogva tapasztalt asszonynak azt igéri, hogy a legjobb helyre ülteti őt, a mit úgy tesz meg, hogy a kandalló elé ülteti egy ellenzőkből és palmaágakból képezett lugasba, a honnan éppen csak a nagy tollak feje bubján látszanak ki; — talán abban igaza van, hogy jobb csalétek, mintha egészen megmutatná magát. Most egy anya leányával, a leendő költőnővel érkezik, ki ma majd harminczhatodszor fogja elszavalni legújabb költeményét az akáczokról, a melyet a társaság persze éppen olyan áhitattal fog végig hallgatni, mint mikor először szavalta el, és éppen azokban a «charmant»-okban és «inouï»-ban fog kitörni, mint mikor először unatkozott e végtelen stanczák egyhangu lejtésén.

Ezután egy akadémikus lépett be komoly, sokat mondó arccal, egy nagy közmondatos bókot mondva a háziasszonynak s a szalón egyik szembeöltő sarkában állva maradt, közönyös arccal szemlélve az előtte fekvő revue-ke, de a mellett fél-szemmel a másik oldalon csacsogó asszonyokra pislogva, a kik lassan-lassan oda is mentek a «maitre»-hez, a kinek a legelképzeltetlenebb bókokat mondták idei előadásáról, a melyet az a Sorbonne-ban tart.

A «halhatatlan» ehez hozzá volt szokva; csak dicsőült mosolyaiból szedett elő egyet és öntelten nézett maga körül. Valószínűleg valami az Olympusról czikázott át agyán. A kínai fal ismét feltárul; most egy híres zeneszerző lép be rajta; a háziasszony belső barátja, a ki most otthagyja azt a fiatal festőt, ki pártfogásáért esedezett, hasonlították őt Venushoz és Minervához; oda lebeg a ház szellemes asszonya most a híres zenészhez, sug neki valamit s aztán el sem ereszt az estén, kivéve akkor, midőn a nagy szalón két kandalló ellenzője között elmond egy monológot egy szalónját látogató fiatal poétától. A szalón persze el van ragadtatva — és én is — veszem kalapomat, felső kabátomat és megyek egy házzal tovább.

Egy nagy tudósnál. Komor, nagy szalón egy régi hétel első emeletén. Oly komor s a mellett mégis oly nyájas minden.

A háziur a szivesség maga, minden vendége iránt érdeklődik száz darabra tépi szét magát vendégeiért. Neje mindenben támogatja férjét; — oly boldogok!

Az ott a sarokban egy híres festő; nagy érdeklődéssel beszél egy nemzetgazdával; a kandallónál egy történész és egy filozóf vitatkoznak. Amott egy fiatal író egy nagy nyelvész nejevel disputál; nem egyeznek meg sehogyse Racine és Shakespeare méltatásában. Az író angol, a hölgy francia, azt hiszem, több kommentár nem kell.

Most a házigazda a kandalló elé áll, a melyben nagy lángokat vet az előbb bedobott fahasáb; ott megáll, elővesz oldalzsebéből egy kéziratot és olvasni kezd belőle.

Mily élvezet! A teremben siri csend; nem hallatszik más, csak a felolvasó hangja, a rózsák recsegése-ropogása, meg a háziur fiatal leányának halk léptei, a mint a teát felszolgálja. Kint nagy hózivatar, néha egy szélroham megrezgeti az ablakokat, aztán megint nem hallani egyebet, mint azt a mély, érezes, csengő hangot.

Két polgári intérier.

Egy családi estély. Egy nagy bérház negyedik emeletén a boulevard des Capucinson lakik a kis család. Egy nagy szalón, a hozzátartozó hálószobán és egy tágas ebédlő képezik a lakást. A háziur pénztárnoka már évtizedek óta egy jótékony társaságnak, a hol szeretik, becsülik őt; derék jóra való hivatalnok, felesége egy híres abbé nővére, istenfélő, jó asszony. Ma leányuknak neve napja van egybekötve még egy más családi ünneppel, de a mely még titok. Ez lesz egy szindarabbal és egy kis vacsorával meg ünnepeve.

A nagy szalónban már libeg-lobog a meleg «háztűz», sárga fényvel hintve be a mellette álló butorokat. A kandallóval szemben, a szalón másik oldalán c'lenzőkből egy kis színpad van rögtönözve.

Az ablakokkal szemben levő oldalon egy pianino és körülötte friss virágok; kaméliák, gardéniák.

A falakon egy pár aczélmetszet, az asztalokon Joseph de Maistre, Pascal, Molière, Lacordaire diszkötésben.

A vendégek lassan gyűlnek, a háziasszony egyszerű fekete selyem ruhája oly őszhangban volt az igénytelen homelike lakással. Egyik oldalon fivére, az abbé segitenek neki a vendéglátásban. Most egy idősebb hölgy lépett be az ajtón, lilaszín selyemruhában, fehér hajfürjeit a század első felének divatja szerint rendezve; vele kis unokája egyszerű fehér mousseline ruhában, fején rózsaszínű szalag. A háziasszony melegen üdvözli őket, aztán figyelme másra irányul; egy magas szál férfi lép be az ajtón — egy hirneves író; az egész család oda siet hozzá üdvözölni őt, oly nemes vonásai vannak, magas homloka annyi mély gondolatról beszél; utána fia, egy fiatal szőke ember lép be, odasiet a háziasszonyhoz, kezet csókol neki, aztán megodalép a házi kisasszonyokhoz mond neki valamit, a fiatal leány elpirul aztán félhangon beszélgetnek ugyan miről? A leány néha mosolyog, néha meg bánatosan néz anyjára.

A vendégek végre mind megérkeztek, egyszerű derék emberek, kevés igénnyel, egy zug a régi polgári Párisból; — sajnos, kezd már kiveszni ez a világ — elnyomja a nagyravágyás, elnyomja a hiúság. Hol vannak azok a boldog intérier-ök, a melyeknek elég volt épen csak annyi fény, mint a mennyi a szeretet melegével együtt jár!

Három koppanás. A darab elkezdődött; úgyhiszem, Feuillet-től volt. Ugy, a hogy, eljátszották s a nézőknek mégis úgy tetszett! Itt még nem ismerik a blazirtságot, itt még minden örömet okoz.

Midőn a darab végeztével az utolsó taps elhangzott, a háziasszony felkelt székéről odament leányához s a mellette álló ifjuhoz s könnyes szemein keresztül mosolyogva megállt mellettük s aztán halk hangon ezt mondá: «Bemutatom leányomat mint X. ur jegyesét».

Ott állt most a fiatal boldog pár egymás mellett szem szemben, kéz kézen. Egymásra néztek és nem mondtak semmit. Mit is mondtak volna? Mit lehet akkor egymásnak mondani, mikor mindazt, a mit gondolunk, mind az, a mit érzünk a másik szeméből visszasugárzik reánk? Mikor az

ajk hallgat és beszélnek a szemek, beszél a lélek, beszél a mindenség!

Az öreg abbé odament hozzájuk, megáldotta őket s megcsókolta egyenkint homlokukat, a vendégek is egyenkint elmondták jókívánásaikat, ők meg csak ott álltak egymásra nézve némán, merengve.

«Madame Dubois sera chez elle le Lundi 9 mars 1885».

Igy szól meghívónk.

Egy nagy hétel a parc monceau körül. Két órával az estély előtt madame Dubois és leánya az egyik szalónból a másikba rohannak.

«Igy volt ez a hercegnőnek a multkori bálján, biztositalak, hogy így láttam», — mondja a háziasszony a hajába font papirtekereseket megigazitva.

«Mit tudsz te ahoz» replikázik rá udvariasan leánya «talán csak tanultam esztetikát a Sorbonne-ban vagy mi! És tudom, hogy a tengerzöld és a lilaszín harmonikus színek» — s ezzel egy nagy, arannyal himzett lilaszín bársony takarót varrt egy tengerzöld kanapéra.

«A hercegnénél másképp láttam» mondja most az esztetikus leány, a vázakat és képeket applikálni, így — egy kissé féloldalra kell dönteni». (Megjegyzendő, hogy a hercegnénél véletlenségből volt így). A szalon lassan-lassan úgy nézett ki, mintha földrengésnek lett volna színhelye, a képek mind ferdén álltak.

«Csak a Genois-k ne jönnének, nem is tudom mit akarnak ezek az emberek, hogy nem tudnak békében hagyni minket, mintha az, hogy husz évig szomszédok voltunk, ok volna arra, hogy most ujjabb husz évig a nyakunkra szaladgáljanak».

«A bolondok, de majd megmutatom én nekik, hogy nem tartoznak társaságunkhoz; — tudom, hogy nem jönnek többet!» Ezzel a művelt leány szobájába vonult felöltözködni az estélyre.

Az inasok is elkezdtek már a hétel gázlángjait felgyújtani; a gáz sárga fényénél a sok aranyozás kiállhatatlan volt. Persze ennek a sok aranynak Dubois kincseit kell hirdetni (tudvalevő, hogy Dubois kisasszony feltett szándéka hercegné lenni majd egyszer; — ehez persze annyi fény kell!)

A lépcsőház vert vaskorlátja úgy elütött a falak fehér márványától (ez a lépcsőház kerek ötszáz ezer frankba került és madame Dubois kedves társalgási tárgyai közé tartozik) a termék hosszú sora úgy ragyogott, úgy villogott, mintha csak Dubois kifordított zsebei fénylettek volna mindentűn vissza.

Mindenütt arany és arany.

Madame Dubois kész lett és megállt a nagy szalón ajtajánál. A «liberté, égalité és fraternité»-nek köszönheti hogy termében ma tout Paris fog találkozni; természetesen egy hónap óta a tükör előtt tanulja hierarkikusan osztályokba sorozott bókjait. Nagy nehézkes testét sárga arannyal áttört bársonvruha fedi, a mely pompásan illik veres karjaihoz. Fején óriási gyémánt diadém, nyakán olyan nagy gyémántok, a mekkorák valószínűleg senkinek se lesznek estélyen, (mily szíves háziasszony!) veres dagadt kezei úgy feszítik a nagy báli keztyüket; sokat surolt életében, akkor, midőn mint konyha leány szolgált a Dubois et comp.

czégnél. Aztán a czég elvette És most egyike Páris divatkirálynőinek. Most arra vette rá férjét, hogy milliói árán hercegi férjet találjon leánya számára; most épen a hercegi vadászat első cserkészete fog lefolyni.

Aline kisasszony is előjött szobájából. Rózsaszín ruha, óriási két gyémánt csepp füleiben, nyakán mogyoró nagyságu gyöngyökből egy füzér. A szó s orosz értelmében eladó leány. Nagyon csinos lenne, csak az az elbizakodott mosoly ne lebegne mindig ajkain.

A vendégek gyülekeznek. Ez egy tudós és neje (madame Dubois középes bókja egy rövid mondattól kísérve, Aline hideg shake handje).

Egy bukott vicomte (madame Dubois egyik nagyobb bókja. Aline sokat jelentő kézzsoritása).

Egy gazdag gyáros és neje (m. D. félmosolya Aline három ujja).

Az előbb említett Genois-k (Mad. Dub. hidegen rájuk néz fogai között félhangon mormogott bonsoir ja, Aline egy ujja) most jön a várva-várt Duchesse, madame Dubois felkapja nehéz sárga selyem szoknyáját és lesiet a lépcső első fokáig. Aline utána. A mama és leánya körmondata (tegnap tanulták este a lefekvés előtt) és mély alázatos bókja... és így tovább... de azt hiszem, elég is lesz ebből ennyi!

Az előbbi kép a mult, az utóbbi a jelen.

Csak mindig és mindenben jó az egyenlőség szemmel tartása. Az a földolog, minden más kérdés e mellett eltörpül; ehez persze még a testvériség ráadásul.

Neczpálli Justh Zsigmond.

Az első őszhajszál ódája.

*Homlokomra ránczok jönnek,
Egyre őszül a fedő.
Látás kurtul, a fog kihull
Mindig több az arczedő.*

*Deli tartás, könnyü járás —
Nem beszéllek róla már
Beállt az ősz termés nélküül,
Hisz csupa dér volt a nyár.*

*Jól van, idő törvényszéke!
Hajtsd be, mivel tartozom;
Vedd el minden üdeségem':
Vissza nem imádkozom.*

*Te kegyetlen végrehajtó!
Koldusbotra nem jutok.
Örlő, a czél szárnyad elől
Egy nagy kincset eldugok.*

*Czimboraím jó emlékét,
És aranyos kedvemet.
A nyavalya fegyverével
Tőlem el nem veheted.*

*És ha int már a koporsó,
Kiürült a boros korsó,
Betelt az élet kvótája,
Szól a halálnak nótája:
Tapsra verem a kezem':
A lelke kinevetem!*

Bolygó.

Künn a szabadban.

Motto : Ki a tágas, szellős szabadba!
— Az emberektől elszakadva, —
Föl a halomra, bérzre föl!
Hol a lélek szárnyát kibontja,
Enyhül az élet terhe, gondja,
S hévsége nem tikkaszt, nem öl.

Tompa.

Ez az általános jelszó, melynek hatása alatt százan és ezren hagyják el a fővárost nyár idején s keresnek enyhet, üdülést a tikkasztó hő elől a bérzcek honában, az erdők mélyében, a csörgedező patakok mentén. Bármily nagyszerű legyen is az alföld, az arany kalással ékes rónaság, a római campagne, Olaszország derült ege, mindez nem gyakorol vonzerőt akkor, midőn lelkünk magasabbra tör s kiszakítva magát a mindennapi élet nyügeiből, fön a magasb bérzctetön akar tisztább levegőt szívni s általa mintegy maga is megtisztulni.

Tudvalevő, hogy mindnyájan előszeretettel keressük fel a hegyes vidékeket, hogy ellenállhatatlan bájjal vonzanak minket a svajzei Alpok, az olasz Appeninek, a magyar Kárpátok. Ide járunk mi üdülni, feledni az élet terhét gondját; távol a világ nyüzsgő zajától, távol az emberektől oly jól esik magunkat az erdők mélyében kipihennünk s nemcsak megfrisült testtel, de megtisztult lélekkel is térnünk vissza abba az igavonó járomba, melyet életnek nevezünk.

Önkénytelen hatása alatt állunk mi a természet fölemelő hatalmának. A röghöz kötött ember csak akkor látja be parányi voltát, ha a természet méla csendjében elandalogva, szárnyra bocsátja lelkét, mely versenyre kél a sasokkal s bekalandozza azt a végtelen ürt, azt a mindenséget, melyet szemünk s eszünk belátni képtelen. Itt érzi csak, a magasztos természet öln, mily parányi s tehetetlen féreg ő, kit az isten egy villamcsapással ép úgy megsemmisíthet, mint a hogy eltapossuk mi a lábunk alatt mászkáló férget. Itt érzi, kell, hogy érezze egy felsőbb hatalom létezését s ha egész életén át hitetlen volt, itt kell, hogy tudatára ébredjen ama titkos hatalom létezésének, melyet az emberiség: Isten szóval jelöl.

Igaza van a költőnek, midőn így kiált fel:

«Óh természet! édes gyöngéd anyám,
Szeretlek én hiven, ártatlanul!
Gyönyör s megnyugvás lelke száll reám:
Virág s lomb kebleden ha nyil, ha hull;
Tanulni menvén hozzád: megjövök
Édes kincsel, mikép a fúrge méh;
Könnyebbülést nyerek karod között
Ha szívem bu, szemem könny terhelé».

Enyhet, könnyebbülést egyedül a magány nyújt, a magány az édes anyatermészet öln, melyről jól írja ugyanaz a költő:

«Magam gyönyörrel által engedem
A szent magánynak, mely karjába zár,
Mikép, nem is lendítve szárnyait
Magát a légre bizza a madár».

Ily, igazán költői magányt élvez az ember az ugynevezett diósgyőri bükkben, mely Egertől Diósgyőrig húzódik. Engem jó sorsom e vidékre vetett ez idén s mondhatom, hogy lehet ennél ragyogóbb, meglepőbb vidék Magyarországon, de a mely kedves-ségben, nyájasságban, mintegy hívogató marasztalásban ezt felülmulja, nehezen hiszem. A ki szereti látni a mértföldekre terjedő lombsátort, a folyton megújuló és eltűnő halmokat, a magas hegyek közé

ékelt szük völgyet, az alant csörgedező patakokkal, kiálló kőszirteket váromladékokkal, az jöjjön ide s gyönyörködjék e tájban, melyet nem hiába hívnak második Svájcznak.

Utja a lehető legrövidebb. Egerig vasuton megyünk. Itt megnézzük a híres várat, vagyis annak omladékát. Dobó sir-emlékével, a páratlan székesegyházat és az ódon licéumot, mely csinos muzeummal, könyvtárral, csillagdával és gyönyörű freskókkal ékített termekkel bir. Ezekon kívül nincs mit látni Egerben, ha csak a «Nagyurat» nem, (igy nevezik az érseket) de ő végtelen keveset mutatja magát az utcán, Eger különben végtelen csendes, igazi papi város. Kereskedelme, ipara csekély. Borai hiresek, de nem hozzák őket forgalomba. Ott fekszenek a hosszú alagutakban, melyekkel telve van a hegyoldal. Magasra szabják az árát s a mai müborgyártás korszakában nehezen akad vevője. Társadalmi élete a városnak épenséggel hiányzik. Az udvar szerezhethetne egy kis élénkséget csak-hogy az visszahuzódik mindentől. Ó exczellenciája csak a magányt kedveli. A mi a város ékességét illeti, lehetne ékesebb is, kövezete, világítása rossz. Szépek csupán a nők. De az már régi dolog Magyarországon.

Egy, legfeljebb két napi időzés után észak felé vesszük utunkat, természetesen kocsin. Negyedóránnyira érjük Fel-Németh falut, mely arról nevezetes, hogy az egész falu a völgyben terül el, csak a templom s a paplak állanak a hegytetőn. Gyönyörű kilátás nyílik itt egyfelől Egerre, — melyből mint egy tábor szuronyai, meredeznek az ég felé a fényes templomtornyok, — másfelől a szarvaskői és tárkányi hegyekre. Innen tovább haladunk a híres szarvaskői völgyön. E völgy, negyven évvel ezelőtt alig volt járható. Utját széles sziklafalak, hegyszakadékok, tátongó mélységek állták el s itt-ott csörtetve rontott elő az Eger folyam, mely a Bélkőkől ered. Mondhatni csak rémitő fáradság árán s életveszéllyel lehetett ez utat megtenni. A mostani felséges hegyi utat Pyrker egri érsek csináltatta a 40-es években s az neki néhány százezer forintjába került. Egy sziklafalba illesztett gyönyörű márványlap, aranybetűkben hirdeti az érsek e dicső tettét. Mentől beljebb haladunk a völgyben, annál szebb és szebb panoráma tárul elénk. Magasan töltött hegyi uton haladunk, melynek végét soha se látjuk, most hol jobbra, hol balra kanyarog; alattunk a mélységben buja, zöld pázsit terül el, mellette folydogál az Eger, melyről el lehet mondani:

Messze vad bérzéből eredvén:
Erővel tágita medrén,
Szirteket tört a folyam;
Vihar, villám század óta
Sok sziklát hányt a folyóba,
S az keblét megülte lenn;
Törné... vinné... árja mosná...
Örvényessé, rohamossá
Teszi ez a küzdelem!

Bizony gyakran teszi örvényessé; különösen erős záporok vagy felhőszakadások alkalmával úgy megnő e csekélynek látszó viz, hogy fél Eger városát is előnti, mint 1878-ban. Előttünk, mellettünk mindenütt magas sziklafalak meredeznek az ég felé, hol kopáran, hol a legszebb lombsátorttal fedve; nincs az a nyesett szőnyeg kerté-

szet, a mely vetekednék ama bársonysimassággal, melyet az erdők smaragdzöld teteje a szemlélőnek nyújt, kivált alkonyatkor, midőn a lenyugvó nap bucsusugarai meg-aranyozzák.

Utunkat néhol 1—1½ láb magas kavics és földtörmelék állja el, melyet a zápor sodort le a magasból; gyökerestől kidőlt fák, hirdetik a bős elem utját. Rémitő itt a vihar a hegyek között. Fél is tőle a nép, mint az istenitélettől. Körülbelől félórai haladás után, mely idő alatt a legváltozóbb panorámában gyönyörködhetünk, mintegy varázsütésre tűnik elő egy völgykanyarulatnál Szarvaskő falva, a hegyoldalban; igazi kis svajzei falu. Ugyancsak itt pillantjuk meg száz ölnyi magasban egy kiálló, kopár sziklacsucson Szarvaskő váromladékát. Impozáns megragadó, költői látkép. A várból már csak egy néhány fal látható, a boltozatokkal együtt úgy hogy nagyon illenek rá a költő e sorai:

«Fenáll még a rideg, kopasz fal,
Repedt, hullongó boltozattal,
Párkányzatán avar tenyész;
Rajt' annyi seb van, annyi csorba,
S áll, mert oly multtal dőlni romba,
Talán a kőnek is nehéz».

Mély benyomást tesznek e romok a szédítő magasban, hol csak a sas honol. Mi, törpe halandók, a szikla alján, a locsogó Eger partján, úgy nézhetünk ki onnan felülről, mint egy veréb. És körülbelől csak verebei lehetünk ama saserejű embereknek, kik ily magasban lakoztak. Más idők, más emberek. A várurak kora lejárt. Ők elpusztultak, valamint utánuk pusztulnak kastélyaik.

E vár arról nevezetes, hogy az utolsó Rákóczy forradalom idejében tulajdona volt Telekessy, akkori egri püspöknek, ki az összes főpapok közül egyedül tartozott a Rákóczy hívei közé. A forradalom leverése után számadásra szólították fel a püspököt s e tettéért meg akarták őt fosztani méltóságától. A büntetést azonban oda enyhítették, hogy másfél évre, saját szarvaskői várába internálták, mely idő elteltével nagy diadallal tért vissza rezidenciájába s a határnál az üdvözlő küldöttség a Rákóczy-indulóval fogadta. Dicső napokra jól esik emlékezni az epigónoknak.

Szarvaskőt elhagyva kissé tágul a határ, hogy később ismét összébb szoruljon. Elérjük Monosbél, Apátfalvát, Szilvást és így tovább egészen Diósgyőrig. Mindenütt a legszebb erdők között haladunk, mindenütt madárdal fogad s kocsink zörgésére félre futnak be az erdőbe a megriadt őz és szarvas falkák. Tudvalevő, hogy ez erdőség gazdag a legnemesebb vadállományban s hogy a 44,000 hold érseki erdőkben fenéges vadászatokat szoktak tartani.

Egy hegytetőn laktam néhány hétig. Pompás kilátás nyílt itt az előttem elterülő vidékre. Nincs magasztosabb percz, mint e tájt a napfeljöttét és a lenyugtát csendben meglesni. A mint kora hajnalban a rózsás párázat megjelenik a láthatáron és megtöri az éji szürkület homályát; majd sürűbben hullanak a sugarak, mig egyszerre teljes pompájában ott ragyog a tűz korong megtörve a harmatcseppek milliárdjaiban s egy negyedóra alatt általános zümmögés üti meg füleidet; az erdő is megkezdte a maga napi munkáját. Mert itt épenséggel nem

henyélnék ám, mint némely emberek. Mély csend honol az egész vidéken. Ha a bokor aljában nesztelenül meghuzod magadat, láthatsz közeledni 30—35 darabból álló öz vagy szarvas falkát, a mint félve lépked elé a sűrüből s a csermelyhez igyekszik szomját oltani. Visszafójtott lélegzettel nézed őket, oly kecsesek mozdulataik, oly vonzó egész lényük.

Mindezt, százszor és nem egyszer átélted már.

És mégis új mind e jelenség!
Könnyed szabadság, büszke fenség
Veszen bűbájával körül;
S mint a fürdő madár a habba:
Ez édes, e szent hangulatba
Tenleked új vágygal merül.

El hagyod őket léptetni és vársz a tovább történézőkre: az órák mulnak, de csak perceknek tűnnek föl neked.

Ez az a hely, — a természet öle — melyet megenni soha se lehet. Itt a legridegebb kedély is fölmelegszik, a legnémbább ajak is megnyílik. Önkénytelen hálát adunk a teremtőnek, hogy minket a természet uraivá tett s eszünkbe jutnak a költő e szavai:

Olyan édes a mienknek
Tudni e tájt, völgyöt, ormot!
Hű védelme, hű szerelme
Sziveinkkel egybeforrott.
Rázkodjék meg bár az ég, föld,
A hogy a rónára dőlve:
Senki meg nem hűt itánta,
Nem szakaszt el semmi tőle!

Regmeczy János.

KÖZGAZDASÁG.

A dohányfüzés és füllesztés.

Hogy miként kell a dohányt helyesen fűzni és fülleszteni arra a kérdésre a Magyar Dohányujság következő gyakorlati utasításokat adja: A termelők nem követhetnek el nagyobb hibát, mint azt, ha a midőn a tőke, illetve a közép levelek törésén van a sor, a hegylevelekből is törnek és azokat vegyítve felfűzik. Ennek az eljárásnak igen káros következménye van, mert a hegydohány még ilyenkor nagyon sok víztartalommal bír, a mennyiben az még akkor növési és nem érési stádiumában van, tehát ha akkor törik, mikor a középlevelet, mennyiségéből veszít, a minőségét teljesen el rontja, a mennyiben éretlenül az érett dohány közé fűzetik és annak vizegyőssége, nyálkássága az érett dohány levelekre is átmegy és annak nagy részét tönkreteszi. Orizkedni kell tehát a hegydohány szedését akkor végezni, midőn a közép dohányt törik, mert a legrendesebb körülmények között a tőkédohány érése után a hegylevelek 15 napra szoktak beérni, természetesen azok, a melyek hegydohányoknak hagyattak, és nem a későbbi utánnövések, melyeket okvetlenül le kell hányni, a mennyiben azok a meghagyott hegydohány rovására élőködnek és azoktól vonják el a kiképzési táperőt.

Sok munkaerőt takarítunk meg az által, ha a törés alkalmával válogatjuk meg dohányunkat; ezt pedig nagyon könnyen tehetjük meg, ha hárman törünk egy soron; például az első szedi a legnagyobb ép leve-

leket, a második a közép nagyságukat és a harmadik a megmaradott vegyes és satnyább részt, természetesen a középérett leveleket. Ez eljárásnak nagy haszna van, mert azokhoz az első levelekhez, melyekből részben szivar, részben válogatott válik, ha elvannak különítve, nem fér semmi nedveség, hirtelen szikkadnak és könnyebben száradnak, nincsenek kitéve annak, hogy a megromogált, nyálkás dohánynak közelében legyenek és épen beszáradnak, ha szabad ég alatt szárad a dohány és eközben vihar vagy eső közeledik, a jó kertész ezeket kapja be legelőször eres alá, a mennyiben ezekben lehet a legnagyobb kár. De ha azok együtvé vannak fűzve, csak úgy menthetné meg a dohány színe-javát, ha egyszerre vinné az összes künnlevő dohányokat. Ha árnyékban szárítattnak azok, még jobb, mert nem lévén a jó közt nyálkás, nedves levél, szépen, hibátlanul szárad meg.

A simításnál pedig nagyon sok időt, nyertünk, mert már nem kell a leveleket válogatni és folytonosan simithatjuk és hagyhatjuk legutoljára a szép leveleket, a mennyiben a satnyább dohányok vékonyabb bordái hamarabb száradnak, azokon dolgozhatunk; ezalatt szép értékes dohányunk, mind szárad biztosítva vagyunk hogy becsomózott állapotában nem fog megromlani.

A mint a levelek száraz szalmára, 30—40 levél vastagságú csomagokban vannak fektetve, csak addig engedjük, hogy egész izzadásba jőjjenek, mert azáltal foltossá válnak és rothadásba mennek át, hanem mihelyt felmelegedtek és megfönnyadtak, lássunk a fűzéshez. A nagyobb rakott levelek nagyon átmelegesznek, megizzadnak, mely izzadság el nem párologhatván, a levelek teljesen megromlanak. Ha még nem fönnyadt állapotban fűznők a dohányt, a fűzés alkalmával igen sok letörik és a megszáritás után is mindig zöld marad.

Ha a levelek apró rakásokban maradnak, lassankint átmelegesznek, és a gőz, ha meg nem forgatjuk, nem párologhatván ki, a rakás belsejében vizeseppeket képez ha még tovább áll, megrothad a dohány. Ha tehát helyesen akarjuk a dohányt fönnyasztani, időnkint — mielőtt még nagyon átmelegedett volna, — meg kell forgatni, hogy a hőség belőle kipárologjon; sőt forgatás közben jó a kocsányánál fogva kissé megrázni, azután ismét rendesen lerakni, hogy a levelek össze ne gyűrődjenek. A fűzés ne legyen feszesen összeszorítva, és vegyék igénybe a fonák fűzést.

A burgonya történetéhez. A burgonya hazája Peru, a hol azt már 1535. ismerte Schmiedel Ulrich, a ki egy délamerikai utazása közben nevezett ország határáig jutott el. Cardanus Jeromos a burgonyát már 1556-ban ismerte, mert megemlékszik róla az abban az évben kiadott De rerum varietate című könyvében. Hir szerint ő volt az első, a ki a krumplit behozta hazájába, Olaszországba. Hogy Sir Walter Raleigh a burgonyát, 1584-ben Virginiából Irlandba s két évvel később Drake Ferencz Amerikából Angliába behozta, ismeretes tények. Tabernamontanus udvari orvos 1588-ban megjelent fűvészeti könyve tartalmazta a burgonya első leírását *Grübling* elnevezéssel. Franciaországban 1616-ban került a burgonya először a királyi asztalra;

1648-ban már termelték Bieberauban a hesseni nagyhercegségben, — ugyszintén Braunschweigban. A tizenhatszadik század elején Ulrich Fülöp Ádám würzburgi tanár behozta a burgonyát Franciaországba; 1708-ban Mecklenburgba, 1710 Württembergbe került, a honnan más sváb- és a rajnai vidékekre terjedt el. — 1712-től kezdve a burgonya Vogtlandból elszármazott a meiszeni és lipcei kerületbe. Köznyelven «Vogtländische Knollen»-nak hívták és a papokat, a kik termelésüket a szószekekről ajánlották «Knollenprediger»-eknek. — 1713-ban ismeretessé vált a burgonya Schwarzwaldban s három évvel később Altström Jónás behozta Svédországba. 1730-ban Svájcban, 1737-ben Finnországban. — 1740-ben Alsó-Svédországban és 1746-ban Skóciában és 1764-ben Dániában találkozunk a burgonyával. 1764-ben Poroszországban rendelet lett kibocsátva a burgonya-termesztés előmozdítására; 1771 és 1772 óta a burgonyatermesztés Németországban általános. Eszlandba különösen Kotzebue, az ismert vigjátékiró fejtett ki különös tövékenységet a burgonya meghonosítása érdekében. Az ióni akadémia Korfuban még 1810-ben 600 franknyi pályadíjat tűzött ki ama kérdésre adandó válaszra, mely eszközök által mozdítható elő leginkább a burgonya-termesztés ama szigetén.

SPORT.

Lótenyésztés és versenyek.

A bécsi őszi lóversenyek második napján négy magyar ló győzött. A verseny lefolyása a következő volt: I. Maiden-verseny: díj 1000 forint, távolság 1200 méter. Mr. Halton Full-Speed-je háromnegyed hosszal első, mr. Wood Laurel-je második. Festetics Tasziló gróf Walzer-je harmadik. Futott hét ló Totalisateur: 90:5. II. Államdíj: 1-ső osztály 5000 forint, távolság 3200 méter. Sollinger Rudolf kapitány Anná-ja (3 éves sárga kancza) nehéz küzdelem után első, Sztáray János gróf Metallist-ja második, ugyan ennek Buzgó-ja harmadik. Futott még: Harczos, Valerianus és Alfréd, Totalisateur: 36:5. III. Nil Des perandum verseny: Két évesek számára. Díj 2000 forint, távolság 1400 méter. Batthyány Elemér gróf Árulója-ja első egy nyakhosszal, Festetics Tasziló gróf Vivá-ja második, Blaskovics Ragyogó-ja harmadik, Futott kilencz ló. Totalisateur: 24:5. IV. Eladók versenye: díj 1000 forint, távolság 1600 méter. A győző 5000 frtért, eladó. Festetics Tasziló gróf Wahrsagerin-je első, Üchtritz báró Favoritá-ja második, Rotschild Náthán báró Novice-je harmadik. A győztesre ajánlatot nem tettek. Totalisateur 8:5. V. Akadályverseny: díj 800 forint, távolság 2400 méter Batthyány Elemér gróf Flóri-ja első, Mayer Artion Facy Queen-je második. Totalisateur 8:5. VI. eladók steeple-chase-je: díj 1200 forint távolság 4800 méter. Harkányi Radieschen-je első, Barometer (lovasa Baltazzy) második. Totalisateur 34:5. — A szeptember 10-iki verseny eredménye a következő: 1. Handicap. 800 forint. Hároméves és idősebb kontinentális lovak számára,

francia lovak kizárva. Távolság 1600 méter. Üchtritz Zsigmond báró hároméves pej kanczája Teraphin (ap. Tibthorpe, a. Sorcery) első; Rothschild Náthán báró négyéves sárga méne Enzesfeld második; Mr. Vinea hároméves sárga méne St.-Julien harmadik. Totalisateur 5 : 11. II. Veronica verseny. 1500 frt. Hároméves kontinentális lovaknak, melyek még nem nyertek, vagy 2000 frtéért eladó. Francia lovak kizárva. Távolság 1600 méter. Mr. Vinea Osborne-ja első; Wahrsagerin második; Equity harmadik. Küzdelem után másfél hosszal nyert. Jó harmadik. Totalisateur 5 : 26. III. Kétévesek Handicap-je. 1000 frt. Minden lónak, francziát kiveve. Távolság 1000 méter. Blaskovics Ernő sötétpej méne, Pajzán első; Matutina második; Bilanz harmadik. Két hosszal nyert, jó harmadik. Totalisateur : 5 : 48. IV. Őszi verseny 1000 frt. Hároméves és idősebb belföldi és német lovaknak. Távolság 2000 méter. Schossberger hatéves pej méne, Pierrot első, gyöngyvirág második, Attala harmadik. Egy hosszal nyert, jó harmadik. Totalisateur : 5 : 17. V. Gátverseny 1200 frt az elsőnek, 200 frt a másodiknak. Hároméveseknek. Távolság 2400 méter. Mayer Arthur hg. Fairy Queen-je első; Lictor második, Buschmüller harmadik. Totalisateur : 5 : 21. VI. Akadályverseny. Handicap. 1000 frt a győztesnek, 200 frt a másodiknak. Távolság 4000 méter. Mr. Wood idős sárga heréltje Bihar első, Pessimist második, Babette harmadik. Totalisateur 5 : 21. — A szept. 12-iki negyedik nap igen érdekesen alakult. Az idő nagyon kedvezett; közönség szép számban volt jelen. I. Cambrian-verseny. 1000 frt. Távolság 2800 méter. Mr. Vinea hároméves Osbornéja első; Satanella második; Caper harmadik. Tizenöt hosszal nyert; rossz harmadik. A nyertesre ajánlat nem történt. Totalisateur 5 : 8. II. Bécsi nagy Handicap. 5000 frt. Távolság 1600 méter. Fesztetics Tasziló gróf öt éves pej méne Occident első; Matallist második; Góliath harmadik. Küzdelem után egy nyakhosszal győzött. Összesen tizenegy ló futott. Totalisateur 5 : 17. III. Canace-kanca-verseny. 2000 frt. Távolság 2400 méter. Söllinger Rudolf százados hároméves tarka kanczája Anna első; Jewess második; egy nyakhosszal nyert Totalisateur 5 : 9. — IV. Kétévesek versenye 1000 forint. Távolság 1000 méter. Blaskovics Bertalan sárga kanczája Turolla első, Jakob második, Agota harmadik. Küzdelem után egy fejhosszal győzött. Összesen tíz ló futott Totalisateur 5 : 24. V. Őszi nagy gátverseny. Handicap. 3000 frt az elsőnek; 200 forint a másodiknak. Távolság 2400 méter. Captain Franklin pej méne Red-Hot első, Bellwether második; Reichenau hamadik. Könnyen nyert egy hosszal. Totalisateur : 5 - 24. VI. Őszi akadályverseny. Távolság 4800 méter. Flesch kapitány Babetteje első, Rosenthal Varaja második Totalisateur : 5—21.

Az ötödik napon, szept. 15-én. A egyes futamok eredménye ez volt: I. Handicap. 800 frt. Távolság 1600 méter. Blaskovics Ernő hároméves pej méne Harcos (ap. Purde, a. Becses) és Teleki József gróf hároméves sárga méne Sokrates (ap. Mignonnet, a. Xantippe) holt versenyben érkeztek a célhoz; Mr. Vineae hároméves pej

kanczája Equity harmadik, Fesztetics Tasziló gróf hároméves pej méne Helenist negyedik. Rossz harmadik. Totalisateur 5 : 9 Harcosért; és 5 : 16 Sokratesért. II. Amaranthus verseny. 2500 frt. Távolság 2500 méter. Schossberger Nándor Pierrot-ja első; Söllinger Rudolf százados Cambrianja második; Blaskovics Ernő hatéves sárgakanczája Gyöngyvirág harmadik. Küzdelem után három hosszal nyert. Rossz harmadik Totalisateur 5 : 11. III. Kétévesek versenye 1500 forint. Távolság 1200 méter Mr. Vinea Water-ja első, Fesztetics Tasziló gróf Hildá-ja második, Söllinger Rudolf százados Cipolettá-ja harmadik Küzdelem után egy fejhosszal nyert Totaliser 5 : 86. IV. Rotunda-verseny. 1000 forint. Távolság 1600 méter. Söllinger Rudolf százados három éves pej méne Matador (ap. Hastings a. La Marjolaine) első, Üchtritz Zsigmond báró Teraphinja második. Canterben. három hosszal nyert. Totalisateur 5 : 6. V. Eladó verseny. 1000 frt. 1200 méter. Fáy-Halász Gida Brutus-a első; Mr. Wood Wahrsagerin-je második; Jákey százados Buschmüller-je harmadik. Canterben négy hosszal nyert. Rossz harmadik. Totalisateur 5 : 47. VI. Trompeter-akadályverseny. 1200 forint. Távolság 4800 méter. Mr. Wood Bihar-ja első; Mr. Aromae Pessimist-je második, Küzdelem után nyert. Totalisateur 5 : 21.

Vadászat és lövészet.

Udvari vadászatok. A király ő felsége az őszi Müzsteneuberg és Radmer-Eisenerz környékén fog vadászni. Társaságában lesznek: Albert szász király, Rudolf trónörökös, Vilmos porosz herceg, Lipót bajor herceg, Ferdinánd toskánai nagyherceg, Thurn Taxis herceg, Meráni Ferencz gróf, és a szokott kíséret. A vadászatokat Müzstegben kezdik meg. Radmerben folytatják és Eisenerzben fejezik be.

A nemzetközi kiállítási galamb-lövészetek két utolsó napjának eredménye a következő volt: Szept. 7-én: I. Tétverseny. 1. galamb. 20 frt. Távolság 27 méter. Másodiknak kettős tétel. Az első és második díjon Sibrik Kálmán és Esterházy Mihály gr. osztottak meg 9 hibátlan lövéssel, harmadik lett Schawel Jakab. Tizenkét lövő versenyzett. II. Tét-verseny. 1. galamb. Tét 20 frt. Távolság 28 méter. Másodiknak kettős tétel. Versenyeztek tizenegyen. A díjon Sibrik Kálmán és Esterházy Mihály gr. osztottak meg tíz hibátlan lövéssel. III. Handicap. 5 galamb. 2 hiba kizár. Tét 20 frt. A másodiknak kettős tétel. Bianchi br. (26 méter) első hét jó lövéssel Esterházy Mihály gr. (29 méter) második kilenc galamb közül egy hibával. Lőttek tizen. IV. Handicap. 1 galamb. Tét 20 frt. Bernsdorff gr. (26 méter és Esterházy Mihály gr. megosztották a díjat, négyszer egymásután találva. V. Handicap. 1 galamb. Tét 20 frt. Mr. Day (26 méter) öt hibátlan lövéssel első, Esterházy Mihály gr. második. Kilenczen versenyeztek. VI. Double rise. Tét 20 frt. Távolság 22 méter. Bernsdorff gr. két pár galamb közül hármát találva, megnyerte a díjat. VII. Double-rise. Tét tíz forint. Távolság 22 méter. Mr. de Lunden első, két pár galamb közül hármát találva VIII. Tétverseny. Tét 10 frt. 1. galamb. Távolság 30 méter. A versenyt 5 lövész közül gr. Bernsdorff nyerte meg. Szept. 8-án:

Vigas-díj 1500 frank aranyban. 7 galamb 2 hiba kizár. Távolság 26 méter. A nagy díj nyerője három, a megnyitó díj vagy Handicap nyerője két, a második díj nyertesei pedig egy méterrel hátrább. Tét 25 frt. Az elsőnek 1000, a másodiknak 500 frank a díjból. Mind a hét galambot eltalálták: Bianchi báró és Mr. de Lunden. Ezek megosztották az első és második díját, mely kitett 1500 frankot és 300 forintot a tételből. A harmadik díjért tovább folyt a verseny Signer Giudicini, Sibrik Kálmán, Zichy Antal gróf, Signor Riva és Mr. Day közt. A nyolcadik galamb után két hiba volt már Sibrik Kálmának és így nem versenyezhetett tovább. Maradtak négyen. Ezek közül Signor Riva kimaradt a tizenkettedik lövés után és Mr. Day a tizenharmadik után. Signor Giudicini és Zichy Antal gróf tovább versenyeztek. A huszadik lövésig mindkettőjüknek csak egy-egy hibájuk volt. A huszadik galambot is eltalálta a két versenyző, de a rákövetkező galambot Zichy Antal gróf elhibázta és így Signor Giudicini-nek jutott a harmadik díj, vagyis 37 frt. Következett egy poule, melyet Mr. Day nyert meg, nyolcz hibátlan lövéssel. Sibrik Kálmán második lett. Az első 140frtot, a második 40frtot kapott a tetelekből.

Zergevadászatok a Retyezáton. A retyezáti havasokon a zergehajtas már megkezdődött. — Az idén főuraink közül is többen fognak itt zergékre vadászni. Így Jósika Sámuel báró, Kemény Kálmán báró, Bornemissza Tódor br., Nopcsa Elek br., Barsay Kálmán, Kuun Géza gr. stb.

Spanyolország hadereje.

Bár alig lehet kétséges, hogy Spanyol- és Németország közt fölmerült viszály békés uton intéződik el, mégsem lesz érdektelen annak alkalmából Spanyolország haderejével megösmernedni.

A földrajzi népeségi viszonyokat illetőleg Spanyolország (Baleárok és Pityuzákat is beleértve) alig kisebb, mint Németország; amannak területe 500,443, emezé 540,529 □ kilométer. A spanyolországi gyarmatok területe ezenfelül 436,772 □ kilométer. Csakhogy míg az összes spanyol birtokok lakossága 25 milió, addig Németországé 47 millió.

A spanyol hadsereg az újabb időben, különösen az 1882. évi július 1-ki rendeletnek a mozgósítást illető intézkedései óta jelentékeny javuláson ment át. A szárazföldi hadsereg béke-létszáma egyébként 94,000 ember, a mihez a három-havi ujonczképzés idejére még 28,000 járul.

A *gyalogság* áll 60 sor-ezredből, az ecutamelnai fegyvezredből s a fegy-zászlóaljából, 20 vadász-zászlóaljából, 140 tartalék- és 140 depôt-zászlóaljából.

A *lovasságban* van 12 ulánus, 10 vadász és 2 huszárezred, 24 tartalékezred és 2 vadász-eskadron.

A *tábori tüzérség* tizennégy ezredben oszlik meg, összesen 388 ágyuval. A vár-tüzérség 9 zászlóaljából áll. Ezt kielégíti 7 tartalék ezred.

A *műszaki csapatok* közt van 4 utász-aknász ezred, 4 tartalék-ezred, 1 hidász-ezred, 1 vasutas-zászlóalj, 1 munkás-osztag.

A szolgálati idő minden fegyvernemben 12 év, még pedig három év aktív hadseregben három év az aktív s hat év a második tartalékban.

Ezenkívül a spanyolországi haderőhöz hozzá kell számítani a 15 ezer főnyi civil quardiát, mely szervezett fegyelem tekintetében a hadügyminisztérium alatt áll s esendőrségi szolgálatot teljesít, valamint a karabinerok katonailag szervezett hadtestét, mely 92 században és 22 lovas osztagban a határokon s partokon a biztossági szolgálatot látja el.

A Németországgal való háboru esélyét tekintve kiváló figyelmet érdemelnek a gyarmati csapatok, melyek három hadtestbe osztva, Cuban, Puertoricon és a Filippini szigeteken állomásoznak. Az első áll 6 gyalogezredből, 5 vadász zászlóaljából, 2 zászlóalj nemzetőrből, 3 lovasezredből, 4 lovas nemzetőrezredből, 1 lovas eskadronból, 1 tüzér s 1 zsenie zászlóaljából, valamint 4 ezer főnyi quardia civiltől. Egészen 22,457 főnyi emberből.

A terület 10 parancsnokságra oszlik: *Puertorico* helyőrsége, két féldandár gyalogság, egy osztag lovasvadász, egy zászlóalj és egy osztag tüzérség, egy század műszaki munkás, egy fegyszázad s egy ezred nemzetőr, összesen 3176 ember. A *Filippini* szigeteken állomásozik 7 gyalogezred ben-szülöttekéből, egy dzsidás eskadron, egy tüzérezred, egy munkás század, egy mérnökari zászlóalj, 3 nemzetőrezred és 12 karabinos század. Összesen 8256 ember.

A szárazföldi hadsereg, mely — mint fönnebb láttuk — béke-időn 94,000 emberből áll, hadi lábón 451,000 főre emelhető. A fegyverzet tekintetében fölemlítendő, hogy a gyalogságnak Remington-fegyvere van, míg a tábori tüzérség a könnyű kezelésük által kiváló 8 czm. Sotomayor-ágyukkal van ellátva. A nagy kaliberű lövegek nagyobbára Krupp gyárából kerültek ki.

Spanyolország szárazföldi hadereje tehát nem mérhető össze a Németországgal, mely békelábon 445,289 főt számlál. Máskép áll a viszony a két állam tengeri erejére nézve.

A gothai almanach adatai szerint 1884. april 1-én Németországnak volt 95 hadi hajója (e közt 7 páncél-fregatte s 6 páncél-corvette) 592 ágyuval és 17,286 főnyi legénységgel. Hubner statisztikai táblázata ellenben a jelen évre 105 hadihajót (ebben 37 páncélosat) számít, mindössze 588 ágyuval, béke időn körülbelül 14,000 főnyi legénységgel. A német kereskedelmi flotta, 603 gőzessel együtt, 4315 hajóból áll.

A spanyol flotta állaga a mult évben a következő volt: 1. Elsőrendű hajók, még pedig 5 páncélú fregatte 60 s 9 csavar-fregatta 220 ágyuval; 2. elsőrendű czirkálók s még pedig 5 kerekas gőzös 40 s 1 csavar-gőzös 5 ágyuval; 3. másodrendű hajók, még pedig 5 kerekas gőzös 12, 10 csavargőzös 36 és 1 szállító csavargőzös 2 ágyuval; 4. harmadrendű hajók, u. m. 1 páncélos monitor 3, 1 uszó üteg 5, 26 csavargőzös 37, 1 kerekas ágyu-naszád 1, 5 kerekas gőzös 10 s 1 csavaros szállító gőzös 2 ágyuval; 4. kis hajók, még pedig 45 csavaros ágyunaszád 54 s 11 ágyunaszád 7 ágyuval, 3 torpedó-naszád s 5 vitorlás föltehető azonban, hogy a páncélos hajók száma a mult év óta szaporodott. A flotta személyzete: 673 tiszt, 14,000 matróz és 7033 főnyi tengerész-gyalogság.

Látnivaló tehát, hogy a tengeren, a hol a háboru sorsának eldőlnie kellene, Spanyolország Németországgal szemben nagyon komoly ellenfélként szállhatna sikra.

ÁLTALÁNOS SZEMLE.

UDVAR és ARISZTOKRACZIA.

Rudolf trónörökös Gödöllőn. A trónörökös e hó 12-én a S. entkirályi-pagonyban cserkészett. Rövid pár órai gyaloglás alatt összesen 7 darab szarvasbika került fegyver alá, a melyekből 3 darab a tüzelés alatt nyomban elesett. A trónörökös úgy nyilatkozott, hogy a cserkészeten ily szerencsés nem volt soha. Pedig ő fensége kitűnő lövő, s ennek igen szembeszökő példáját adta a vadászat előtt; ugyanis egy esapdában megfogott vadmacskát eresztettek szabadon a belső park gyönyörű pázsitján s bár az állat villámgyorsan futott tova, a királyfi bevárta míg vagy ötven lépésnyire volt s akkor egyetlen biztos lövéssel leteríté.

A trónörökös né vázlatkönyve. A Trieszter Tagblatt egy munkatársa abban a szerencsében részesült, hogy betekinthezett Stefánia trónörökös né vázlatkönyvébe. A könyv egyszerű, szürke vászonba kötött rajz-album, melybe a főhercegnő, kinek a természet tudvalevőleg kedvencz foglalkozása, sét-utazásaiban azokat a pontokat szokta vázolni, melyek művészi érdeklődését kiválóan felkeltik. Az első lap Miramare irónrajzát, a második a kastély gyönyörű skizzét tartalmazza. A harmadik lapon Miramarenak pompás aquarellje van. A negyedik és ötödik lapon a tengerparti panoráma van vázolva. Valamennyi vázlat meglehetősen szép és első pillantásra a tehetséges művésznőre vall. Ezután következnek Pisano, Isola, Duino, Santa Croce, Capodistria, S. Bartolomeo vázlatai, a Phantasie yacht kitűnő rajza, a mint a hullámzó tengeren két gőzhajóval találkozik. Az utolsó lap Capodistriát ábrázolja és ez évi szept. 9 iki kelettel van ellátva.

EGYHÁZ.

István bácsi jubileuma Esztergom nagy ünnepeket ünnepelt, egy jeles főpapaknak, egy nagy emberbarátnak s egy jeles, elmondhatni mintaszerű nép-irónak 50 éves papi jubileumát. Lapunk kéthetes lap levén, midőn a jeles férfi arczképét közöljük, már letarolt mezőt találunk magunk előtt. A napi lapok sőt a heti és kétheti közlönyök már annyit és oly kimerítőleg irtak a jeles ember felől, hogy közönségünk előtt újat felőle már nem mondhatnánk. Csatlakozunk tehát egyszerűen laptársaink magasztalásaihoz, s kívánjuk édes hazánknak, hogy áldja meg őt az isten mentől több oly érdemes férfival, mint *Mayer István* püspök, a magyar nép szeretett István bácsija!

Besztercebányai püspökké Ipolyi Arnold helyére hir szerint Márkus Gyula pápai prelátust, a budapesti központi papnevelő intézet rektorát fogják kirevezni.

HADSEREG.

Mariássy altábornagyot nov. 1-én táborszernagyi ranggal hir szerint nyugdíjazni fogják.

Honvédgyakorlatok. A Szabadkán állomásozó 4. honvédzászlóalj őszi vizsgái Kreibig Károly ezredes-dandárparancsnok által e hó 9-én. Görgey Kornél altábornagy kerületi parancsnok által pedig 10-én tartattak meg. E gyakorlatokra körülbelül 500 főnyi legénység volt beidézve és pedig a rendestől eltérőleg csak 25 napra, melyből a kedvezőtlen időt és a céllövés igénybe vett napokat leszámítva alig tizenöt gyakorlati nap maradt a legénység kiképzésére. Mindkét előjáró véleménye szerint e rövid idő oly kitűnően lön fölhasználva, hogy a zászlóalj a lehető legteljesebb megelégedést vívta ki miudkét magasrangu tiszt részéről. A legénységnek főleg harcszerű kiképzése

birta a vizsgálokat a legnagyobb elismerésre, s ebben a főérdem Cziráky Sándor százados zászlóaljparancsnoké, ki a legénység mindkét anyanyelvét (magyar és c'almát) tökéletesen birván, ép az intellektuális fejlesztésre fektette a fősulyt. Az elismerő napiparancsok dicsérőleg emelik ki még a szabadságot álománu tisztikart is, mely valóban hazafias feladata teljes tudatában fáradozott kora hajnaltól késő estig lankadatlanul ez eredmény létrehozásában.

A bosnyák hadsereg. A bosnyák hadsereget négy új századdal megsaporították és egyidejűleg a tizenhat századot négy zászlóaljba osztották be. A zászlóalj-törzseket ez évi október 1-én állítják föl. A négy zászlóalj törzsszállomás-helye: Szerajevó, Banjaluka, Dolni-Tuzla és Mosztár. Minden Zászlóalj törzskara egy őrnagyból (alezredes), egy hadnagyból, zászlóalj-hadsegédből (együttal élelmezési tiszt), egy ezredorvosból (főorvos), egy főhadnagyból (hadnagy), egy segédaltisztból (káplár), egy zászlóalj kiűtőből (őrsvezető), egy fegyverkovácsból és 4 tisztszolgából áll. Ezeket a cs. és kir. hadseregből osztják be a törzskarba. Minden század állománya a következő: 1. első vagy másodosztályu százados, 1 főhadnagy, 1 hadnagy, 1 tiszthelyettes, 1 őrmester, 1 szakaszvezető, 1 káplár, 2 gyalogos, 1 első vagy másod osztályu altiszt, 3 tisztiszolga (a cs. és kir. hadseregből beosztva); továbbá saját törzskönyvvállományából: 1 szakaszvezető, 2 káplár, 4 őrsvezető, 62 gyalogos, 1 század dobos, 1 század kiűtős. A bosnyák-hercegőcz gyalog-zászlóaljak parancsnokainak ép oly kötelességeik vannak, mint a minők a szolgálati szabályozatban önálló zászlóalj-parancsnokoknak vannak előírva, s ugyanily jogositványaik vannak. Gazdasági szempontból a bosnyák-hercegőcz gyalog-zászlóaljak önálló számvevő testületeket képeznek.

Hány tiszt van a francia hadseregben. A tényleges francia hadseregben van összesen 3 marsall, 108 aktív, 15 rendelkezési állománu és 96 nyugdíjazott hadosztályparancsnok, 200 aktív, 17 rendelkezési állománu és 203 nyugdíjazott dandárnok, továbbá 670 vezérkari tiszt. Főtiszt van: a gyalogságnál 16,089, a lovasságnál 3861, a tüzérségnél 4846, a mérnökarnál 1145 és más branchelbeli tizt összesen 8274. Az összes tisztek száma 35,250-re rug.

IRODALOM.

A Petőfi-társaság három havi szünet után e hó 13-án tartotta első felolvasó ülését. A kitűnő program Petelei István és Tolnai Lajos elbeszélő, továbbá Ábrányi Emil és Kiss József verses műveiből állott. Az alelnök azonkívül bejelentette, hogy egy nagykorúsi polgár 200 forintot hagyományozott a társaságnak.

Neczpáli Justh Zsigmond, lapunk nagytehetségű munkatársa, kitől jelen számunkban is élénk tollal irt, szellemes párisi cikket közlünk, legutóbb befejezett egy «Ádám» című egykötetes regényt, mely, eddigi dolgozatai után ítélve, a magyar irodalom szellemesebb termékei közé fog tartozni.

Sully Prudhomme egy emlékverse. Sully Prudhomme, a kitűnő francia lírikus, a «vase brisé» finom érzékű szerzője s a «negyven halhatatlan» egyike, Neczpáli Justh Zsigmond emlékkönyvébe a következő verssorokat irta:

Ici bas tous les lilas meurent,
Tous les chants des oiseaux sont courts.
Je réve aux étés qui clemeurent
Toujours.

Meghal idelent minden virág — A madarének mind rövid — S én örök nyárról álmodom.

HALÁLOZÁSOK.

Karácsonyi Guido gróf belső titkos tanácsos 67 éves korában. — Berman Stefánia magyar operaénekesnő. — Paulikovics Lajos, nyugalmazott kassai főreáliskolai tanár és író 53 éves korában. — José de Posada Herrera kiváló spanyol államférfi 70 éves korában Madridban. — Zichy Ferraris Bódog gróf, cs. kir. kamarás, a tornai uradalom birtokosa 75 éves korában Szilváson szept. 8-án. — Lepére volt francia miniszter 62 éves korában Auxerre-ben. — Sir Charles Whetam londoni volt lordmayor, ki annak idején a szegedi árvízkarosultak érdekében buzgólkodott, 74 éves korában. — Servais József, a brüsszeli zenei konzervatórium tanára. — Egger Emil, hellenista, a francia Institut tagja. — Sidney Lokock, angol követ a brazíliai udvarnál Londonban. — Hugh Brow angol költő 85 éves korában Glasgowban. — Lecca román pénzügyminiszter. — Canon János híres bécsi festő 56 éves korában Bécsben. — Nyáry István gróf 94 éves korában Szucsányban. Almássy Gábor József lugosi minorita házfőnök 38 éves korában. — Bodoky Lajos miniszteri tanácsos 52 éves korában. — Mecséry báró volt miniszter és Sztiriának volt helytartója Grácban. Bitter volt porosz pénzügyminiszter Berlinben. — Houghton lord, angol peer Vichyben. — Gilbert R. H. dr. egy új vasúti rendszer feltalálója Newyorkban. — Wiedmann Antal építész Granadában. Clausen Tamás ismert csillagász Dorpatban. — Tegnér Kristóf prépost, Tegnér Izaiás híres svéd költő legidősebb fia. — Duprat Pasquail chilei francia követ.

SZÍNHÁZ.

Antonius és Cleopatra, Skakespeare e fantasztikus tragoediája, mely évekkal ezelőtt a bécsi Burgtheaterben oly nagy sikert aratott, e hó 13-án színre került a nemzeti színházban is. A darabmal már ezelőtt huszonhat évvel tettek kísérletet, mely azonban nem sikerült. Pedig akkor Jókainé adta Cleopatrárt és Szigeti József Antonióst. Ezuttal szerencsésebb volt a nemzeti színház. A tragédia Jászay Marinak (Cleopatra) egy pár fényesen sikerült jelenetével s az egész előadás tisztességes művészi nivójával, valamint a díszes kiállítással elismerést, néhol zajos, viharos tetszést aratott. Jászay Marit a második és negyedik felvonás után tisztes tapsolták ki. — A második felvonásbeli jelenetet, mikor Cleopatra értesül Antonius és Octavia egybekelésétől, alig játszhatni fényesebben, nagyobb külső hatással. Jászaytól már láttunk tökéletesebb alakítást, de nagyobb, általánosabb és zajosabb tetszést, mint e jelenetben, még soha sem aratott. Szacsavay, mint Antonius szintén megállta helyét a rendkívül nehéz szerepben.

Wolter asszony a bajor király előtt. Albert Wolff, a Figaro ismert krónikása meglátogatta nemrég Atters ebon Wolter asszonyt, a bécsiek híres tragikai művésznőjét, a ki elbeszélte neki, milyen érzések közt játszott Lajos bajor király előtt. A művésznő Narciss előadására saját jelmezét vitte el Münchenbe, melyet előbb meg kellett mutatni a királynak, ki csak az után mondott le arról a kívánságáról, hogy az általa készítettett kosztümbe játszsza el szerepét. Mikor fölhuzták a függönyt — így beszélt Wolter asszony — s én ott voltam a színpad közt, a hol senki sem mert szólani, ideges reszketés fogott el. Hogyan fogok én játszani ez előtt a sötét, üres nézőtér előtt? Kiléptem a színpadra. Szorongásig telt házak előtt szoktam játszani s itt semmi előtt állottam! Hasztalan kerestem a sötétben egyetlen hallgatóm körvonalait! Éreztem a hiányát a buzgó kölesönös hatásnak, melyet nézők és művészek egymásra gyakorolnak — Minden erőmet össze kellett szednem, hogy el ne

veszítsem a fejemet. A mi biztatott még, az a gondolat volt, hogy a láthatatlan nézőm igazi műértő, a ki, leszámítva különcségeit, igazi lelkességgel csüng művészetemen. Ez bizelgett nekem s meg is adta csakhamar a szükséges nyugalmat. Tudtam, hogy a király folyvást engem néz s lélekzetét is elfojtja, hogy el ne árulja jelenlétét s meg ne rontsa saját illuzióját. Mindez különös hatással volt rám, s úgy éreztem, mintha álomban játszanám szerepemet; csakugyan olyan izgatottság közt játszottam, mint még soha. S megzavart kissé a tetszés elmaradása is, de utóbb megszoktam a csöndet. Sokat tréfálóztak a királynak ama szokása fölött, hogy eljátszatja maga előtt a szindarabokat de én tökéletesen értem őt. A király elhárít mindent, a mi a nézőt és művészeket zavarhatná. Itt nem hangzik halk kritika, tetszés moraja, székek csattogása, legyezők suhogása, nem hallatszik semmi, csak a színészek beszéde. A színész és a néző, a ki annyira hozzá törődik a látszathoz, hogy a Pompadour-alakját maga előtt látja a valóságban, az író költeményét valóra hiszi. — Nem mondom, hogy mindig csak ilyen körülmények közt szeretnék játszani, de azért szerencsémnek tartom, hogy ilyen előadásban is lehetett részem». Wolter asszonynak az előadás után mindaddig mozdulatlanul kellett állnia, míg nem szólalt a harang, mely a király távozását hirdeté. Mert a király páholyában maradt még egy darabig, hogy összegyűjtse impreszióit. Az öltözőben megjelent nemsokára egy öreg kamarás a király ajándékával, melyet Wolter asszonynak írásban kellett megköszöni — azonnal. Ez ajándékon kívül nem is kapott egyebet föllépteért; csak költségeit térítették meg.

Z E N E.

Massenet új operája, a Cid, mint Párisból írják a zenevilágot nagy izgalomban tartja. Merante balletmester a jelentkezést szeptember 30-ika előtt nem kezdheti meg: A «Coulisse» azt írja, hogy az operának legkitünőbb részlete az az ária, melyet az infánsnő az alamizna kiosztása alatt énekel. Az opera két női hangra irt duettel kezdődik. A kastély egyik termében az infánsnő és Ximene Rodriguez hangját hallják, a ki a lovaggá ütésnél esküt tesz. Az infánsnő szereti Rodriguezt, de megígéri hogy a név miatt, melyet visel, igyekezni fog, hogy elfeledje s is fogja felejteni. A nagy jelenet, melyben Ximene atyja haláláért bosszút követel, a második felvonás második jelenetét képezi. A király, udvarától s tömérdek néptől környezve, ünnepet ül. A ballet vége felé egy mór harcász lép fel, kihirdeti a háborút. A népet fegyverre szólítja. A király gunyolódik a mórral; csak hadd jöjjön — ugymond — az ő népe majd tudja, hogy kell fogadnia. Rodriguez a hadsereg főparancsnokává lesz; ekkor megjelenik Ximene gyászruhában s bosszuló igazságszolgáltatást sürget. A király tudára adja, hogy ő Rodriguezt a hábruba küldi. Ha nem jön vissza, ő kereste s találta meg a halált; ha pedig vissza jön, úgy mondjon felette ítéletet ő. A harmadik felvonásban, mely harcászias tábor mutat, cigányok játszik a főszerepet.

ORSZÁG-VILÁG.

Napoleon Lajos herceg utja a föld körül. Napoleon Lajos herceg október első napjaiban nagy utra készül. A fiatal herceg Havreben fog hajóra szállni s onnét New-Yorkba utazik. Mintegy három hétig marad az Egyesült-Államokban, honnan San-Franciscón át Sangaiba megy, a kínai birodalom több városát meglátogatja, aztán Indó-Kinába, Jávába, Hindosztomba, Perzsiába utazik és Oroszországon és Magyarországon át visszatér Franciaországba. A herceg tehát valóságos föld-körüli utat szándékozik tenni, melyben a császári

hadtengerészetnek egy tisztje kíséri. Az utazás hat hónapig fog tartani.

Konstantinápoly lakossága. A hivatalos kimutatások szerint Konstantinápoly lakossága a következő: muzulmán 384,910 (179,581 nő) görög (rája) 152,741 (60,937 nő), örmény 149,590 (65,720 nő), zsidó 44,351 (21,967 nő), katolikus (latin rája) 6442 (3233 nő), bolgár 4377 (400 nő) protestáns (örmény) 819, (331 nő), latin (?) 1082 (554 nő), idegen alattvaló 129,243 (28,038 nő), összesen tehát 871,562 lakos, köztük 364,751 nő.

N Ő V I L Á G.

A gyémántok ára egy idő óta feltűnő módon hanyatlak. E jelenségeket a délafrikai bányák idézték elő. Egész 1866-ig csak Brazília, Golconda és Borneo gyémántjai voltak s piaczon s összes értékük évenként nem haladta meg az öt millió forintot. Ezután jöttek a fokföldi nagy leletek. Egyedül Kimberley a kétszeresét szállította annak, a mennyit azelőtt a világ összes bányái produkáltak. Az utóbbi tizenöt év alatt több mint négyszáz millió forintnyi gyémánt forgott a piaczon s ezeknek egyedül közörlési költségei egy millió frtot tettek ki. Ezzel összefüggésben egy karát ára 30 forintról 7 és fél forintra szállt le, főleg azért is, mert Kimberleyben a gyémántok 10—15 százalékat ellopták s azután potom áron elfecsérelték. A piaczul van terhelve s a gyémántok többé nem örvendenek nagy kelendőségnek.

Sokférjűség a Kuluföldön. A Kuluföld egyike a legregényesebdeknek a Himalája nyugati lejtőin. Békés, kedélyes és vidám kis nép lakja. Az ország némely részeiben a sokférjűség uralkodik. E sajátosságos szokás ugyan Afrika különböző vidékein s a déli óceán néhány szigetén is megvan, de sehol sem annyira elterjedt, mint Kelet-Indiában, s hol főleg a tengerpartokon leljük fel. Hiteles bizonyosságok szerint valamennyi testvér, ha felnőtt, legidősb bátyja nejeének férjévé lesz és fordítva a nő hugai a többi testvér nejeivé lesznek. Rousselet, a híres francia utazó beszéli, hogy Malabar partvidékein az a különös szokás uralkodik, mely szerint egy leány férjhez megy egy férjhez, a ki védője és fentartója marad, mellette azonban tetszés szerinti számú más férjhez és férjhez mehet. Egyébiránt házassági szövetkezetek Kuluban teljes egyetértésben élnek; a gyermekek idősb és ifjabb apáról beszélnek, a nőknél azonban a sokférjűség rossz hatással van erkölcsükre és szellemükre. A föld egy országában sincsenek a nők annyi ékszerrel teleaggatva, mint Kuluban. Midőn Rousselet egy kulu előtt csodálkozását fejezte ki az ékszerekkel való eme tulterhelésen, azt kapta válaszul: «Mi ötven-hatan vagyunk, hogy egy asszonyt feldisztítsunk; így ez nekünk kevesebbe kerül és az asszonyok elégedettebbek, mint oly országban, a hol csak egy piperézi fel őket».

Zöld rózsák. Egy londoni lap azt a hihetetlen hírt közli, hogy Sussex grófságban, egy magán kertben, a legpompásabb zöld színű rózsák virítanak. Nagyságra nézve akorák, mint a vad rózsák, de nem egyszertiek, hanem teljesekek, s a többi rózsáktól csupán feltűnő, a zöld bürnyőhöz nagyon hasonló színök által különböznek.

KIÁLLITÁSI HIREK.

Bosnyák vendégek a kiállításon. A Pozsegában a király előtt hódolt bosnyák küldöttségnek egy része Hörman udv. tanácsos vezetése alatt felrándultak Budapestre a kiállítást megtekinteni. A körülbelül 20—25 tagból álló bosnyák s hercegovinai vendégek közt van a hatalmas alakú Mustafabég Fadilpasicz, Szerajevó polgármestere is.

H I R D E T É S E K

BUDAPESTI KIÁLLITÁSI
SORSJEGYEK á 1 ft

100.000 ft
 Főnyeremény készpénzben csak 1% levonással
 továbbá 20.000 ft-t 10.000 ft-t 5000 ft érték

11 sorsjegy 10 ft

Kiállítási sorsjáték-kezelősége
BUDAPEST, Andrásy-út 43.

AZ „ÜSTÖKÖS“-T

a legrégebb, legváltozatosabb élelaptop az új évnegyed közeled-
 tével ajánljuk a t. olvasó közönségnek. Közöl aktualitásokon
 kívül illusztrált humoreszkeket, adomákat stb.

Czimplapján állandóan színezett arczképek.

Előfizetési ára: negyedévre 2 ft.

Az előfizetések így czimezendők:

„Üstökös - Budapest“.

BUDAPESTI KALAUZ.

BANKOK ÉS HITELINTÉZETEK.

Egyesült budapesti fővárosi takarék-
 pénztár központi osztály V. Dorottya-u. 4. budai osztály
 II. ker. Fő-utca 2. józsefvárosi
 osztály VIII., Kerepesi ut 69. sz.
 Budapest III. ker. takarékpénztár
 III. ker. Lajos-utca 221.
 Budapesti iparbank V. ker. József
 tér 9.
 Első osztrák takarékpénztárral
 egyesült általános ellátási inté-
 zet magyarországi képviselősege
 V. Dorottya-u. 8.
 Első viszonylagos takaré- és se-
 gélyszövetkezet VII. ker. Do-
 hány-u. 3.
 Kereskedelmi takaré- és hite-
 szövetkezet V., Gizella-tér 2.
 Kisbirtokosok országos földhite-
 lintézete IV., Károly-körút 10.
 Központi ipartársulati hitelintézet
 IV. ker. Váci-u. 8.
 «Lipót» takaré- és hitelegylet
 VII., Király u. 39.
 Magyar általános hitelbank V. ker.
 Nádor-u. 12.
 Magyar általános takarékpénztár-
 részvénytársaság V. József-tér 8.
 Magyar földhite-intézet V., Bál-
 vány u. 7.
 Magyar jelzálog-hitelbank V. ker.
 Erzsébet-tér 9.
 Magyar leszámítoló és pénzváltó
 bank V., Dorottya-u. 8.

Magyar országos bank részvény-
 társulat V., Nádor u. 9.
 Magyar országos központi taka-
 rékpénztár IV., Bécsi-u. 4.
 Osztrák földhite-intézet IV. ker.
 Bécsi-u. 5.
 Osztrák magyar bank V. ker.
 József-tér 2.
 Pesti hazai első takarékpénztár
 egyesület V., Egyetem-u. 2.
 Pesti magyar kereskedelmi bank
 V., Dorottya-u. 1.

BIZTOSÍTÓ INTÉZETEK.

Adriai biztosító társulat cs. kir. sz.
 IV. Váci-u. 9. saját házában.
 Anker élet- és járadék-biztosító
 társaság V., Gizella-tér 6.
 Assicurazioni Generali biztosító
 intézet V., Dorottya-u. 10.
 Azienda osztr. francia elemi és
 baleset-biztosító társaság ma-
 gyarországi képviselősege IV.,
 Hajó-utca 2.
 Első magyar ált. biztosító társaság
 Budapesten IV., Vigadó-tér 1.
 saját háza.
 Foncière Pesti biztosító intézet
 V., Sas u. 10.
 Gresham életbizt. társaság magyar
 országos fiókja V., Ferencz-József-
 tér 5. és 6.
 Magyar-francia biztosító részvény-
 társaság IV., Városház-tér 1.

SZÁLLODÁK.

Angol királynő IV. ker. Deák-
 Ferencz u. 1. sz.
 Aranysas IV. Ujvilág-u. 3. sz.
 Grand Hôtel Hungaria IV., Hid-
 utca 1.
 Erzsébet királyné IV., Egyetem-
 utca 5.
 Európa szálloda V., Ferencz-József-
 tér 7.
 Fehér hattyú VII., Kerepesi-ut 4.
 Fehér ló VIII., Kerepesi-ut 15.
 Frohner szálloda V. ker. Nádor-
 utca 22.
 István főherceg V., Akadémia-
 utca 1.
 London városa VI. ker. Váci-
 körút 65.
 Magyar király V. ker. Dorottya-
 utca 2.
 Nemzeti szálloda IV. ker. Váci-
 utca 20.
 Orient-szálloda VII., Kerepesi-
 ut 42.
 Pannónia szálloda VIII., Kerepesi-
 ut 7.
 Páris városa VI., Váci körút 25.
 Széchenyi szálloda II., Lánchid-
 utca 12.
 Tigris szálloda V., Nádor u. 5.
 Vadászkiért szálloda IV., Kis-hid-
 utca 5.

FÜRDŐK ÉS FORRÁSOK.

Császárfürdő III. Zsigmond-u. 31.
 Dianafürdő V., Ferencz-József-
 tér 3.
 Gschwindt-féle fürdőintézet VIII.,
 Üllői-ut.
 Ráczfürdő természetes forrás és
 gőzfürdő I., Hadnagy u. 2. és 4.
 Rudasfürdő természetes forrásfürdő
 I., Rudasfürdő-tér 5. 6.
 Lukácsfürdő III., Zsigmond u. 31.
 Margitszigeti fürdő Margitsziget.
 Sárosfürdő I., Gellért-rakpart 40.

KÖZLEKEDÉSI INTÉZETEK.

Ferencz-csatorna gőzvontatási vál-
 lalat V., Mária-Valéria u. 10.
 Osztr. államvasut társulat magyar
 vonalnak üzletvezetősege VI.,
 Teréz-Körút 50.
 Első cs. kir. szab. dunagőzhajózási
 társaság forgalmi igazgatóság
 V., Rudolf rakpart saját ház.
 Magyar északkeleti vasut II. ker.
 Lánchid-u. 1.
 Magyar királyi államvasutak VI.,
 Andrásy-ut 87.